

AANZET

Jaargang 38 nr. 2

Historisch Tijdschrift

Een monument als splijtzwam: hoe een oorlogsmonument
bijdroeg aan het uitbreken van de Troubles

Janneke Rem

Six degrees of self-delusion: a micro-historical study of the 1942
NSB yearbook

Anne de Klerk

De ontkerstening tijdens de Franse Revolutie: de marxistische
en politieke interpretatie van de campagne die een einde moest
maken aan het christelijke geloof

Boris Wesseldijk

REDACTIONEEL

Beste lezer,

Voor u ligt de tweede editie van de 38e jaargang van Historisch Tijdschrift Aanzet. Met deze editie viert onze redactie dat de Aanzet nu veertig jaar geleden is opgericht. Gepaard met deze editie zult u dan ook een feestelijke boekenlegger vinden. Naast deze boekenlegger organiseert de redactie ook een heuse roast - commentaar leveren is immers wat een redacteur het beste kan. Ook organiseren we een alumniborrel in samenwerking met de Argus (het verenigingsblad van de UHSK). Het zal u misschien ook opvallen dat de rubrieken van deze editie een jaren tachtig thema hebben gekregen. Dit is een bewuste keuze om eer te betonen aan het decennium waarin de Aanzet is opgericht.

Floor Schuurmans recenseert *The Color Purple*, een hartverscheurende ode aan vrouwelijke relaties. Hanne Meulenbeld bekritiseert hitserie *The Crown's* gebrek aan echte inhoud. In de *Beeldspraak* van deze editie bespreekt Gerben Zweers het album *War* van U2 en hoe dit album onderdrukking en angst laat zien. Lenny de Laat bespreekt het terreurbewind van Ronald Reagan en Margaret Thatcher in de *Inzet*. Anne Habes keert terug met nog een hilarische recensie: ditmaal van de klassieker *The Breakfast Club*. Fabienne van Wijngaarden bekijkt wat er cultureel gezien vreemd is aan *Stranger Things* voor de *Onder een historische loep*. Namens de Carrièrecommissie van de UHSK interviewden Anna Haima en Doris van Wijk geschiedenisdocent Wessel Pil voor de *Hoe geschiedenis jij*. Tot slot interviewden Floor Schuurmans en Fabienne van Wijngaarden Renée Vulto over haar passie voor muziek in *De passie van...*

Verder hebben we ook drie prachtige artikelen. In zijn artikel illustreert Boris Wesseldijk de marxistische en politieke interpretatie van de ontkerstening tijdens de Franse Revolutie. Het artikel van

Anne de Klerk implementeert een microhistorische benadering op het jaarboek van de NSB uit 1942 om de zes manieren van zelfbedrog van deze beweging over haar geschiedenis, leden en idealen bloot te leggen. Janneke Rems artikel gaat in op de rol van monumenten tijdens het conflict in Noord-Ierland in de twintigste eeuw.

Veel leesplezier!

Namens de redactie,
Fabienne van Wijngaarden
Hoofdredacteur

EDITORIAL

Dear reader,

Before you lies the second edition of the 38th volume of Historisch Tijdschrift Aanzet. With this edition, our editors are celebrating the 40th anniversary of the Aanzet. Paired with this edition you will find a festive bookmark. In addition to this bookmark, the editors are also organizing a roast - after all, critiquing is what an editor does best. We will also organize an alumni drink in collaboration with the Argus. You may also notice that the rubrics of this edition have been given an eighties theme, with which we pay tribute to the decade in which the Aanzet was founded.

Floor Schuurmans reviews *The Color Purple*, a heart-wrenching ode to female relationships.

Hanne Meulenbeld criticizes hit series *The Crown's* lack of real content. In this edition's *Beeldspraak* Gerben Zweers discusses U2's album *War* and how it symbolizes oppression and fear. Lenny de Laat discusses the reign of terror of Ronald Reagan and Margaret Thatcher in the *Inzet*. Anne Habes returns with another hilarious review: this time of the iconic 80s movie *The Breakfast Club*. Fabienne van Wijngaarden takes a look at the cultural strangeness of *Stranger Things* for this edition's *Onder een historische loep*. On behalf of the careercommittee, Anna Haima and Doris van Wijk interviewed history teacher Wessel Pil for the *Hoe geschiedenis jij*. Lastly, Fabienne van Wijngaarden and Floor Schuurmans interviewed Renée Vulto about her passion for music in *De passie van...*

We have three wonderful articles in this edition. In his article, Boris Wesseldijk will illustrate the Marxist and political interpretation of dechristianization during the French Revolution. Anne de Klerk's article implements a microhistorical approach to the 1942 yearbook of the NSB to uncover six self-delusions this movement had about its history,

members, and ideals. Janneke Rem's article shines a light on the role of monuments during the conflict in Northern Ireland in the twentieth century.

Enjoy your reading!

On behalf of the editorial board,

Fabienne van Wijngaarden
Editor-in-chief

Historisch Tijdschrift Aanzet is opgericht in 1982. Sinds 2000 wordt het tijdschrift uitgegeven door de Utrechtse Historische Studentenkring. Deze jaargang bestaat uit drie nummers.

De redactie biedt jonge historici de ruimte artikelen te publiceren op basis van historisch onderzoek of recente historische uitgaven.

De Aanzetredactie bestaat uit studenten Geschiedenis die op vrijwillige basis werken.

De redactie heeft ernaar gestreefd rechthebbenden van copyright te achterhalen. Zij die menen aanspraak te maken op bepaalde rechten worden vriendelijk verzocht contact op te nemen.

POSTADRES

Historisch Tijdschrift Aanzet
Drift 6
3512 BS Utrecht

ONLINE

redactie.aanzet@gmail.com
www.aanzetonline.nl
@aanzetonline op Instagram
@Aanzet, Historisch Tijdschrift op LinkedIn

Abonnementen

Sluit een abonnement af door een mail te sturen naar redactie.aanzet@gmail.com. Een jaarabonnement kost €10,-. Een steunlid betaalt €15,-. Losse nummers zijn op aanvraag beschikbaar en kosten €5,-. Rek. Nr.: NL45 TRIO 0379 4550 80 t.n.v. UHSK Utrecht o.v.v. het gewenste abonnement.

Hoofdredactie

Fabienne van Wijngaarden

Eindredactie

Floor Schuurmans

Webredactie en PR

Beau Visser

Vormgeving

Lars Tupker

Redactie

Anne Habes, Boris Wesseldijk (notulist), Chiara Evans, Gerben Zweers, Hanne Meulenbeld, John Healey, Lenny de Laat, Marissa van de Kreke, Rosalie Homan, Tessa Russchen, Niels Verheul.

Omslag

Kinderen kiezen feest voor Bevrijdingsdag. Foto gemaakt door Eric Koch, 1957. Bron: https://commons.m.wikimedia.org/wiki/File:Kinderen_kiezen_feest_voor_bevrijdingsdag,_Bestanddeelnr_908-5536.jpg.

Scan om direct naar onze website te gaan!

Juni 2023

ARTIKELEN

- 1 Redactioneel - Editorial
Fabienne van Wijngaarden
- 5 Een monument als splijtzwam: hoe een oorlogsmonument bijdroeg aan het uitbreken van de Troubles
Janneke Rem
- 20 Six degrees of self-delusion: a micro-historical study of the 1942 NSB yearbook
Anne de Klerk
- 34 De ontkerstening tijdens de Franse Revolutie: de marxistische en politieke interpretatie van de campagne die een einde moest maken aan het christelijke geloof
Boris Wesseldijk

RUBRIEKEN

- 13 Beeldspraak: oorlog in beeld
Gerben Zweers
- 15 De passie van... Renée Vulto: muziek klinkt overal in door
Floor Schuurmans en Fabienne van Wijngaarden
- 28 Inzet: Margaret Thatcher en Ronald Reagan, de Bonnie en Clyde van de jaren tachtig
Lenny de Laat
- 31 The strangeness of Stranger Things
Fabienne Wijngaarden
- 43 Hoe geschiedenis jij? Wessel Pil
Anna Haima en Doris van Wijk

RECENSIES

- 45 The Color Purple deserves a gold medal
Floor Schuurmans
- 47 Het nieuwe seizoen van The Crown spant niet de kroon
Hanne Meulenbeld
- 49 The Breakfast Club ligt tegenwoordig zwaar op de maag
Anne Habes

Afb. 1: Diamond War Memorial van onderaf, 2022. Bron: Janneke Rem.

Een monument als splijtzwam: hoe een oorlogsmonument bijdroeg aan het uitbreken van de Troubles

Janneke Rem

A statue may look innocent in the eye of the beholder, but there might be more than meets the eye. In this article, Janneke Rem shows the connection between a memorial for the First World War and a time of terror in Northern Ireland, the *Troubles*. How does this statue illustrate the divide between catholic nationalists and protestant unionists?

Op 5 mei 2022 vonden de 'belangrijkste verkiezingen van een generatie' plaats in Noord-Ierland. Voor het eerst sinds het ontstaan van het huidige Noord-Ierland werd de pro-Ierse partij Sinn Féin de grootste. Een historische gebeurtenis, niet alleen omdat de partij voor het eerst de pro-Britse partij heeft verslagen, maar vooral omdat het verlangen naar de overwinning geworteld is in honderden jaren Noord-Ierse geschiedenis.¹ Toen Ierland in 1921 onafhankelijk werd, wilde de protestantse bevolking van Noord-Ierland onderdeel blijven van het Verenigd Koninkrijk.² Dit zorgde voor grote onrust in de regio; de protestantse en pro-Britse meerderheid was tevreden met het feit dat ze onder Brits bewind bleven, maar de katholieke pro-Ierse

minderheid voelde zich onderdrukt.³ Decennialang speelden deze spanningen op de achtergrond in zowel de Republiek van Ierland als het Verenigd Koninkrijk. De spanningen kwamen in de jaren zestig tot uiting, toen in 1968 een dertig jaar durend conflict losbarstte. Dit conflict zou de geschiedenisboeken ingaan als de Troubles.

Er waren geen lichamen om te begraven en te herdenken

Aan de oplopende spanningen worden verschillende oorzaken toegekend, voornamelijk sociale en politieke. Wat in dit artikel beargumenteerd wordt, is dat er ook cultureel-historische factoren zijn geweest die voor spanningen hebben

1 Freya McClements, 'Northern Ireland election: This could be the most important in a generation', *The Irish Times*, 16 april 2022, <https://bit.ly/3nFTsuX>.

2 Caroline Kennedy-Pipe, *The Origins of the Present Troubles in Northern Ireland*, (New York: Longman, 1997) 5-15.

3 Elizabeth Crooke en Thomas Maguire, red., *Heritage After Conflict: Northern Ireland* (New York: Routledge, 2018).

gezorgd in Noord-Ierland in de twintigste eeuw. Hierbij wordt voornamelijk gekeken naar de rol van erfgoed in de verdere splitsing van de bevolkingsgroepen in Noord-Ierland, waarbij het Diamond War Memorial in Derry/Londonderry* – een in 1927 opgericht monument om de gevallen soldaten uit de Eerste Wereldoorlog te herdenken – als casus dient. Eerst wordt er een kort overzicht van de culturele biografie van het monument gegeven. Deze culturele biografie is aan de hand van Kopytoffs theorie opgesteld. Kopytoff beargumenteert in zijn artikel uit 1986 dat objecten niet bekeken en begrepen moeten worden gebaseerd op een momentopname uit hun bestaan. Hij gebruikt juist een economische manier van kijken en beschrijft dat processen van productie, uitwisseling en consumptie allemaal moeten worden meegenomen om een object te analyseren. Betekenis wordt toegekend aan objecten door sociale interactie, en hierbij is het niet van belang wat een object representeert, maar op welke manier en vanuit welk perspectief. Objecten worden dus cultureel geconstrueerd en een 'culturele biografie' van een object kan de betekenis van een object en de verschuivingen hierin door de jaren heen blootleggen. 'Normale' analyses behandelen natuurlijk ook het sociale aspect van objecten, maar hierin wordt het object vaak gezien als passief, in plaats van dynamisch.* De focus van dit

* Tot aan de jaren zestig werd de stad door vrijwel iedereen 'Derry' genoemd. Tijdens de Troubles kreeg deze naam echter een katholiek-nationalistische connotatie. In deze tijd werd 'Free Derry' het centrum voor de katholiek-nationalistische burgerrechtenbeweging in Noord-Ierland. De protestantse unionisten reageerden hierop door de stad bij een andere naam te benoemen, die een referentie bevatte naar de Britse hoofdstad. Om neutraal te blijven in dit debat, wordt de stad aangeduid met de overkoepelende term 'Derry/Londonderry'.

* Igor Kopytoff, 'The cultural biography of things: commoditization as process,' in *The Cultural Biography of Things: Commoditization As Process*, red. Arjun Appadurai (Cambridge: Cambridge University Press, 1986).

onderzoek ligt hierbij dus op de functie van het monument in een bepaalde tijd, en de interactie tussen de bevolkingsgroepen en het monument. Vervolgens worden de ontwikkelingen rondom het oorlogsmonument in Derry/Londonderry in de bredere context van de ontwikkelingen in Noord-Ierland geplaatst, alvorens er conclusies worden getrokken over de rol van erfgoed in de verdere verdeling van de bevolking in Noord-Ierland.

De aanloop naar de oprichting en de onthulling van het monument in 1927 zijn meteen zeer invloedrijke gebeurtenissen. Het monument werd gebouwd met het idee dat het kon dienen als focuspunt voor het collectieve verlies van de inwoners van de stad, zowel voor de protestantse pro-Britse unionisten als de katholieke nationalist.⁴ Een monument om de doden te herdenken werd geïntroduceerd omdat men de lichamen van de soldaten zelf niet kon begraven. Er waren zoveel doden dat de overheid besloot om geen van de gevallen soldaten te repatriëren.⁵ Er waren dus geen lichamen om te begraven en te herdenken, en zodoende ontstond in het Verenigd Koninkrijk de traditie om overkoepelende oorlogsmonumenten op te richten om dit gemis op te vangen.⁶ Dit hoeft op het eerste gezicht niet zozeer een verdelend effect te hebben. De oproep voor donaties werd bijvoorbeeld zowel in de protestantse krant Londonderry Sentinel

4 Catherine Moriarty, 'Private Grief and Public Remembrance: British First World War Memorials,' in: *War and Memory in the Twentieth Century*, red. M. Evans en K. Lunn (Oxford: Berg, 1997) 126.

5 Catherine Moriarty, 'Christian Iconography and First World War Memorials,' *Imperial War Museum Review*, no. 6 (1991): 63.

6 George Robb, *British Culture and the First World War* (London: Palgrave, 2014) 212-213.

als in de katholieke Derry Journal geplaatst.⁷

Echter, de collectieve culturele herinnering met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog verschilde sterk bij de twee bevolkingsgroepen. De protestantse unionisten dachten met trots terug aan hun deelname in de Great War en voor deze groep bood het zelfs een kans om hun loyaliteit aan het Britse Koninkrijk te bevestigen.⁸ Voor de katholieke nationalist daarentegen, was deelname aan de oorlog een doorn in het oog. Wat hun betreft was deelname verraad, omdat er was gevochten voor de 'overheerser': het Britse Rijk.⁹ Het monument reflecteerde dus niet de algemene opvattingen van de volledige bevolking van Derry/Londonderry, en kan

volgens het nieuw materialisme* zelfs als actor in de oplopende gevoelens worden gezien. Erfgoed kan '[...] nationale samenhang promoten door een collectief bewustzijn te creëren met gedeelde historische ervaringen'.¹⁰ Het oorlogsmonument doet dit zeker: het creëert samenhang door de gedeelde ervaringen en het grote verlies uit de oorlog te representeren. Echter, het was voornamelijk de collectieve herinnering van de protestantse unionistische bevolking die werd gerepresenteerd. De katholieke nationalist, wiens collectieve herinneringen aan de oorlog niet waren verbonden met het monument, en die deelname aan de oorlog zagen als verraad, vielen buiten de boot.

Ten tweede is de onthullingsceremonie minstens net zo belangrijk als het monument zelf. Deze zit namelijk vol met unionistische symboliek. Zo waren er leden uit de unionistische overheid, de Britse elite, vertegenwoordigers van de Britse krijgsmacht, de British Legion en andere pro-Britse instanties zoals de Honourable Irish Society uitgenodigd. Daarnaast werd er een Union Jack gebruikt tijdens de onthulling van het monument. Ook werden er unionistische liederen gezongen, zoals het Britse volkslied en de Recessional, wat oorspronkelijk een gedicht was

7 'City of Derry War Memorial Fund,' *Londonderry Sentinel*, 27 februari, 1919, 2; 'City of Derry War Memorial Fund,' *Derry Journal* 9 juni, 1919, 2; 'City of Londonderry – War Memorial,' *Londonderry Sentinel*, 11 november, 1926, 6.

8 John Horne, 'Ireland at the Somme,' *History Today*, 57, no. 4 (2007): 13; Nuala C. Johnson, *Ireland, the Great War and the Geography of Remembrance*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 56-79; Neil Jarman, *Material Conflicts: Parades and Visual Displays in Northern Ireland* (Oxford: Berg, 1997); John Turpin, 'Monumental Commemoration of the Fallen in Ireland, North and South, 1920-60,' *New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua* 11, no. 4, (winter 2007): 107-119; James Loughlin, 'Mobilising the sacred dead: Ulster unionist, the Great War and politics of remembrance,' in: *Ireland And The Great War: 'A War To Unite Us All?'* red. A. Gregory en S. Paseta (Manchester: Manchester University Press, 2002).

9 Keith Jeffery, 'Commemoration and the hazards of Irish politics,' in: *Remembering the First World War*, red. Bart Ziino (Londen: Routledge, 2015); Jane Leonard, 'Facing 'the Finger of Scorn': Veterans' Memories of Ireland after the Great War,' in: *War and Memory in the Twentieth Century*, red. M. Evans en K. Lunn (Oxford: Berg, 1997) 66; Nuala C. Johnson, 'The spectacle of memory: Ireland's remembrance of the Great War, 1919,' *Journal of Historical Geography* 25, no. 1 (1999): 51-52.

10 Sarah McDowell, 'Heritage, Memory and Identity,' in: *The Ashgate Research Companion to Heritage and Identity*, red. Brian Graham en Peter Howard (Abingdon: Taylor & Francis Group, 2008) 41, vertaald door de auteur.

* Wat nieuw materialisme relevant maakt voor dit onderzoek is de vernieuwde visie op voorwerpen en artefacten. Nieuw materialisme kent een zekere mate van *agency* toe aan objecten. Materialiteit wordt gezien als een dynamisch en zelforganiserend proces. Materie reflecteert dus niet alleen de waarden en gedachteprocessen van mensen uit de tijd van de desbetreffende materie, het kan deze juist ook beïnvloeden. Hieruit volgend komt het idee dat niet-menselijke actoren een bijdrage leveren aan het creëren van de maatschappelijke wereld en de daarin bestaande sociale relaties.

geschreven door Rudyard Kipling voor het diamanten jubileum van koningin Victoria. Het lied representeerde dus de Britse monarchie, het Britse rijk en het wereldwijde imperialisme van het Britse koningshuis.¹¹ Ten slotte waren er unionistische referenties in de toespraken. Generaal-majoor Ready begon zijn speech met een uiting van dankbaarheid dat hij juist in Derry/Londonderry een oorlogsmonument mocht onthullen, omdat dit een stad was '[...] whose history is an example to the whole Empire for its loyalty and devotion to the Crown.'¹² Met deze woorden refereerde hij naar het verleden van de stad, waarvan inwoners in 1689 weerstand boden aan de katholieke koning James II en de stadspoorten dichtielden in plaats van zich over te geven.¹³ De onthullingsceremonie heeft een overwegend unionistisch karakter, waardoor het monument direct werd neergezet als onderdeel van het unionistische narratief.

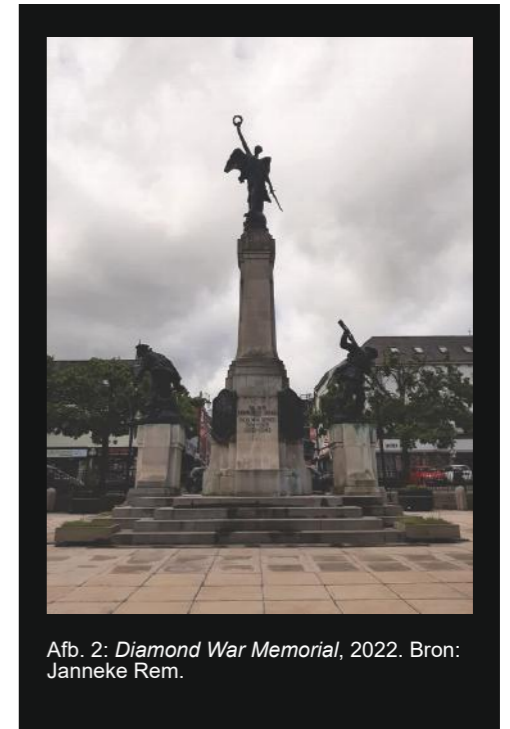
1927-1940: feesten en ceremonies

In de periode na de oprichting en onthulling van het monument zijn de belangrijke momenten uit de culturele biografie vooral de verschillende ceremonies die gedurende het hele jaar plaatsvonden bij het monument. Een daarvan was de Dag van de Wapenstilstand, waarbij het einde van de Eerste Wereldoorlog werd herdacht. Deze plechtigheid werd in 1919 voor het eerst gevierd in het Verenigd Koninkrijk. In de opvolgende jaren werd de symboliek rondom de Dag van de

11 *A Study Guide for Rudyard Kipling's 'Recessional'* (Farmington Hills: Gale, Cengage Learning, 2016).

12 'Derry's Tribute to Her Fallen Sons,' *Londonderry Sentinel*, 25 juni 1927, 7.

13 Anthony Buckley, 'We're Trying to Find Our Identity': uses of history among Ulster Protestants,' in: *History and ethnicity*, red. Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald en Malcolm Chapman (Londen: Routledge, 1989).

Afb. 2: Diamond War Memorial, 2022. Bron: Janneke Rem.

Wapenstilstand verder uitgebreid. De bekendste tradities zijn de twee minuten stilte, de cenotaaf, de onbekende soldaat en de papaver (*poppy*).¹⁴ Deze tradities werden bij hun ontstaan vaak al geassocieerd met het unionisme, en dit werd alleen maar erger gedurende de jaren erna. Dit resulteerde in een ontwikkeling van iets wat ooit was begonnen als een publiekelijk toegankelijke ceremonie om de gevallen soldaten uit de Eerste Wereldoorlog te herdenken, rondom een monument dat was opgericht met precies hetzelfde doeleinde, tot een unionistische aangelegenheid. Een tweede plechtigheid is de herdenking van de Slag bij de Somme, een bloederige strijd waarin 3500 soldaten uit Noord-Ierland

14 Jenny Macleod en Yvonne Inall, 'A century of Armistice Day: memorialisation in the wake of the first world war,' *Mortality* 25, no. 1 (2020): 48.

hun levens verloren. Toch werd deze slag door de protestantse unionisten op een positieve manier herinnerd; het was namelijk de 36ste Ulster divisie die als een van de succesvolste regimenten uit de strijd kwam. Deze divisie bestond bijna volledig uit protestantse unionisten, en was voor het uitbreken van de oorlog al in het leven geroepen om de Ierse rebellen die streken voor *Home Rule* te weerstaan.¹⁵ Daarnaast werden reeds bestaande protestants-unionistische feesten en parades, zoals de herdenking van de Slag bij de Boyne (1690) en het Ontzet van Derry (1689), aangepast, zodat het monument deel uitmaakte van de plechtigheden. Beide herdenkingen vierden de overwinning van de protestantse koning Willem III op de katholieke afgezette koning Jacobus II, en daarmee de overwinning van het protestantisme op het katholicisme.¹⁶

Wat hun betreft was deelname verraad

Performativiteit en materialisme worden in deze periode gecombineerd door middel van de performatieve ceremonies rondom het materiële monument. Het monument dient in deze periode als een soort geheugensteun waaraan de verschillende performatieve representaties – de ceremonies en parades – van het protestantse verleden gekoppeld worden.¹⁷ Het monument

¹⁵ John Horne, 'Ireland at the Somme,' *History Today*, 57, no. 4 (2007): 13.

¹⁶ Anthony Buckley, "We're Trying to Find Our Identity": uses of history among Ulster Protestants,' in *History and ethnicity*, red. Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald en Malcolm Chapman (Londen: Routledge, 1989); G. Fraser, 'The Apprentice Boys and the Relief of Derry Parades,' in *The Irish Parading Tradition*, red. T. G. Fraser (Londen: Palgrave Macmillan, 2000) 173-174.

¹⁷ Jan Assmann en John Czaplicka, 'Collective Memory and Cultural Identity,' *German Critique*, no. 65 (Spring - Summer, 1995): 125-133; Peter Burke, 'Performing History: The Importance of Occasions,' *Rethinking History* 9, no. 1 (2005): 39-41.

werd steeds meer een symbool in de unionistische herinnering. Hierbij ging het niet alleen om de herinnering aan de Eerste Wereldoorlog, maar juist ook de herinnering aan eerdere protestantse overwinningen in Noord-Ierland. De collectieve herinnering waaraan het monument werd verbonden was protestants en unionistisch van aard. Door het oorlogsmonument centraal te stellen in deze ceremonies werd het monument opgenomen in het protestantse narratief van de geschiedenis van de stad, terwijl de katholieke ervaringen uit het verleden ondergeschikt werden.

1945-1969: aanloop naar het conflict

Na de Tweede Wereldoorlog was er een korte periode van verbodering in Derry/Londonderry, waarin katholieken en protestanten samen het einde van de oorlog vierden. Het monument werd echter niet opgenomen in deze vredesvieringen, die plaatsvonden in de straten en op een ander plein in de stad.¹⁸ De vrede was ook maar van korte duur, want al gauw keerde de selectieve herinneringscultuur van de tussenoerlogse jaren terug. De protestantse unionisten waren nog steeds in staat om het monument in hun herdenkingen te gebruiken,¹⁹ de katholieke nationalist werden steeds meer ingeperkt in hun culturele uitingen. Wetgeving uit de eerste helft van de twintigste eeuw stelde de lokale autoriteiten in staat om de katholieke en nationalistische feestelijkheden, zoals

¹⁸ 'Victory Celebrations in Derry,' *Londonderry Sentinel*, 12 mei 1945, 8; 'Thanksgiving Ceremony in Derry,' *Irish Weekly and Ulster Examiner*, 15 september 1945, 3.

¹⁹ 'Somme Anniversary,' *Londonderry Sentinel*, 2 juli 1946, 2; 'Orange Service in Derry,' *Londonderry Sentinel*, 10 juli 1945, 4; 'To Day's Relief Celebrations,' *Londonderry Sentinel*, 11 augustus, 1945, 5; Macleod en Inall, 'A century of Armistice Day,' 56; 'Remembrance Day,' *Londonderry Sentinel*, 13 november 1945, 3.

St. Patrick's Day, te verbieden of op te schorten.²⁰ De katholieke nationalisten begonnen rond deze tijd ook met het boycotten van nationale festiviteiten die een unionistische en protestante connotatie hadden gekregen, zoals de Dag van de Wapenstilstand.²¹

Het monument werd steeds meer een symbool in de unionistische herinnering

Voor beide groepen is de periode tussen de Tweede Wereldoorlog en het uitbreken van de Troubles dus een tijd waarin gestreden werd voor het recht op het uiten van hun collectieve culturele herinnering. De publieke herdenkingen aan de protestantse overwinningen in de zeventiende eeuw werden voortgezet na de Tweede Wereldoorlog en de katholieke nationalist streken ervoor om bijvoorbeeld *St. Patrick's Day* te mogen vieren. De protestantse unionisten, gesteund door de wetgeving van de overheid, slaagden er in zekere mate in om een monopolie te behalen op het uiten van hun collectieve herinnering, en bereikten op die manier een unionistische hegemonie wat betreft publiekelijke herdenkingen en parades. Hiermee werd de al bestaande herinneringscultuur gecontinueerd en werd er voor de protestantse unionisten 'a meaningful past and a possible future'²² gecreëerd. Het

²⁰ Neil Jarman en Dominic Bryan, 'Green Parades in an Orange State: Nationalist and Republican Commemorations and Demonstrations from Partition to the Troubles, 1920-70,' in: *The Irish Parading Tradition*, red. T.G. Fraser (Londen: Palgrave Macmillan, 2000), 95-102; Margo Shea, *Derry City: Memory and Political Struggle in Northern Ireland* (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2020).

²¹ Shea, *Derry City*; 'Anti-Partitionists oppose grant of £500 to Sub-Committee,' *Londonderry Sentinel*, 30 november 1950, 2; 'Spirit of the Twenties,' *Derry Journal*, 14 mei 1951, 4.

²² R. Jenkins, *Social Identity* (Londen: Routledge, 2004) 260.

oorlogsmonument werd het symbool voor deze hegemonie, omdat de protestantse unionisten in staat waren hun eigen collectieve herinnering aan het monument te verbinden, iets wat niet mogelijk was voor de katholieke bevolking. Door de interactie tussen de protestantse unionisten en het monument kreeg het monument een overwegend unionistische connotatie. Mensen waren in deze tijd dus bepalend in wat het monument ging representeren. Het monument werd hierdoor zelf een verdelende factor, omdat het de collectieve herinnering van de protestanten legitimeerde, terwijl de collectieve herinnering van de katholieke nationalist werd achtergesteld.

Context

Alhoewel de culturele biografie duidelijk de ontwikkelingen in Derry/Londonderry laat zien, kunnen er natuurlijk geen conclusies uit worden getrokken over de algemene, opbouwende spanningen in heel Noord-Ierland. Daarvoor moet deze casus in een bredere context worden geplaatst. De bouw van dit monument kan als onderdeel worden gezien van algemene trends op het gebied van cultuurpolitiek en 'nation building' in Noord-Ierland. De cultuurpolitiek in Noord-Ierland laat zich in de tijd tussen de onafhankelijkheidsoorlog en de Troubles voornamelijk kenmerken door angst aan de kant van de protestantse unionisten en woede aan de kant van de katholieke nationalist. De katholieke nationalist waren niet tevreden over de opdeling van het eiland, ze hadden liever een volledig vrij Ierland gezien. De protestantse unionisten waren nog steeds onzeker over de toekomst van Noord-Ierland. Ze zagen daarom ook een grote noodzaak in het opbouwen en behouden van een nieuwe identiteit voor Noord-Ierland om zo hun grondgebied te beschermen en behouden. De uitingen op het gebied van identiteitsvorming waren vervolgens voornamelijk gericht op verschillen. De tegenstellingen die al eeuwenlang bestonden op het Ierse eiland – noord en zuid, protestants en

katholiek, Saksisch en Keltisch en industrieel en agrarisch – werden in dit proces opnieuw benadrukt.²³ Alles wat de katholieke nationalisten niet waren, werd vooropgesteld bij de protestantse unionisten. Er werd een nationale identiteit opgebouwd, waarbij maar een selectief deel van de geschiedenis werd gepromoot. In deze geschiedenis stonden gebeurtenissen centraal die sterk verbonden waren met godsdienst en in de officiële herinnering kwamen de katholieke nationalisten niet of nauwelijks naar voren.²⁴ Dit is terug te zien in zowel de tradities waar de protestantse unionisten aan vast bleven houden na de verdeling van Ierland, als de monumenten die nieuw gebouwd zijn en het imago dat ze naar buiten wilden uitstralen.

Het oorlogsmonument in Derry/Londonderry is namelijk niet het enige erfgoed dat is gebouwd in Noord-Ierland in de twintigste eeuw. Andere toonaangevende voorbeelden zijn de cenotaaf in Belfast en het monument in Enniskillen. De cenotaaf in Belfast is een belangrijk voorbeeld waarbij de protestantse unionisten meer en beter vertegenwoordigd waren dan de katholieke nationalisten. Hij werd gebouwd naast het stadhuis in Belfast, waar op dat moment een unionistische overheid zat, en bij de onthullingsceremonie werden alleen protestantse regimenten uitgenodigd.²⁵ Wat het monument in Belfast laat zien, is dat het Diamond War Memorial niet de enige in zijn soort is. Op andere plekken in Noord-Ierland werd ook erfgoed dat

refereerde naar de Eerste Wereldoorlog gebouwd, en ook hier waren de katholieke nationalisten ondervertegenwoordigd ten opzichte van de protestantse unionisten.

Het oorlogsmonument in Enniskillen is vooral bekend door het bombardement dat daar in 1987 plaatsvond op de zondag van de Dodenherdenking. Terwijl de toeschouwers klaarstonden bij het oorlogsmonument om de papaverkransen te leggen en twee minuten stil te zijn, ontplofte een nabijgelegen gebouw. De ontploffing werd veroorzaakt door explosieven die waren neergelegd door de IRA, de gewelddadige nationalistische paramilitaire organisatie die vocht voor een onafhankelijk Ierland. Bij de bombardementen kwamen elf mensen om het leven.²⁶ Dit bombardement, dat natuurlijk plaatsvond ná het uitbreken van de Troubles, maakt duidelijk dat er grote onvrede heerste onder de katholieke nationalisten wat betreft oorlogsherdenkingen in Noord-Ierland. Deze onvrede was al duidelijk voor de Troubles, maar was nog nooit zo duidelijk en gewelddadig aan het licht gekomen als bij het Enniskillen bombardement.

Het monument werd echter niet opgenomen in deze vredesvieringen

Een ander voorbeeld van de bouw van monumenten waarbij het imago dat de protestantse unionisten in Noord-Ierland wilden uitstralen duidelijk wordt, is het Stormont Complex in Belfast. Dit gebouw, dat als nieuwe zetel voor het

Noord-Ierse parlement moest dienen, werd in 1932 geopend door de toenmalige *Prince of Wales*. Het werd ontworpen door Britse architecten, en moest groter en beter zijn dan de gebouwen van de Ierse overheid.²⁷ Dit monumentale pand moest een symbool worden voor de unionistische dominantie en voortdurende loyaliteit aan het Groot-Brittannië en de kroon.²⁸ Met de bouw van een nieuw gebouw voor de nieuwe regering werd de protestantse unionisten op het hart gedrukt dat de regering een blijvend fenomeen was, en dat ze zeker konden zijn van de voortdurende unionistische aanwezigheid in het noordelijke deel van het eiland.

Alle drie de bovenstaande voorbeelden maken deel uit van een groter corpus van erfgoed dat in de twintigste eeuw werd gebouwd in Noord-Ierland. Natuurlijk was niet al het erfgoed politiek geladen of zelfs 'verdelend'. Wat deze voorbeelden echter goed laten zien is dat er meerdere monumenten zijn gebouwd in de twintigste eeuw die behoren tot cultureel-politiek geladen erfgoed. Net zoals het Diamond War Memorial vertegenwoordigden en veroorzaakten deze monumenten onvrede onder de katholieke nationalistische bevolking van Noord-Ierland. Er zou dus voorzichtig gesteld kunnen worden dat de manier waarop het monument in Derry/Londonderry een verdelend effect heeft gehad, ook op andere plekken in Noord-Ierland plaats heeft gevonden.

I am Janneke, 24 years old and currently living in Utrecht. My passion has always been history, which I am able to pursue in my master Cultural History and Heritage. Recently, I found my niche: the way heritage can contribute to conflict, but also to help build peace.

²³ James Loughlin, 'Consolidating 'Ulster': Regime Propaganda and Architecture in the Inter-War Period,' *National Identities* 1, no. 2 (1999): 162-170.

²⁴ James W. McAuley, *Very British rebels?: The culture and politics of Ulster loyalism* (New York: Bloomsbury Publishing USA, 2016).

²⁵ Johnson, *Ireland, the Great War and the Geography of Remembrance*, 107.

²⁶ Murphy Temple, 'Reconciliation through commemoration: Ireland, empire, and the 1987 Enniskillen Armistice Day bombing,' in: *After the Armistice: Empire, Endgame and Aftermath*, red. M.J.K. Walsh en A. Varnava (Londen: Routledge, 2021) 230-232.

²⁷ Alan Greer, 'Sir James Craig and the Construction of Parliament Buildings at Stormont,' *Irish Historical Studies* 31, no. 123 (mei, 1999): 373-388; James Loughlin, 'Consolidating 'Ulster': Regime Propaganda and Architecture in the Inter-War Period,' *National Identities* 1, no. 2 (1999): 170.

²⁸ Greer, 'Sir James Craig', 388.

Oorlog in beeld

Gerben Zweers

In this Beeldspraak, Gerben Zweers discusses the powerful album cover of U2's *War*.

Krachtig staart het kindergezicht de kijker diep in zijn ogen. Zijn blik daagt de kijker uit om de emotie van de jongen te voelen. Aan de ene kant zijn sporen van woede, pijn en angst van het gezichtje af te lezen, maar aan de andere kant zijn ook kracht en doorzetting zichtbaar. Met zijn handen achter zijn hoofd en een beschadigde lip lijkt een lichamelijke overgave zichtbaar te zijn. Duidelijk is dat de jongen zich geestelijk nog niet heeft overgegeven. Met rode en duidelijke letters staat de naam van het album gedrukt. *War* van U2 geeft een duidelijk signaal af. Het is een politiek geladen album waarbij het thema oorlog en conflict aan bod komt.

Krachtig staart het kindergezicht de kijker diep in zijn ogen

Het album *War*, dat in 1983 uitkwam, wordt gezien als de grote doorbraak van de Ierse band U2. Dat het album over oorlog gaat, is wellicht minder verrassend, gezien de naam en albumhoes. Het nummer *Sunday Bloody Sunday* is geschreven door David Howell Evans en refereert aan *Bloody Sunday* in 1972, waarbij in Derry veertien ongewapende mannen werden doodgeschoten door het Britse leger. Waar het door sommige landen als protestlied werd bestempeld, werd het een groot succes in andere landen. De muziek werd geschreven ten tijde van het conflict de *Troubles* in Noord-Ierland. Een reeks aan

onafhankelijkheidsbewegingen probeerde met geweld Noord-Ierland af te scheiden van het Verenigd Koninkrijk. De eerdergenoemde *Bloody Sunday* is een van de gebeurtenissen die een belangrijke symbolische waarde heeft gekregen in dit conflict.

Aan de andere kant zijn ook kracht en doorzetting zichtbaar

Het gevoel van onderdrukking, intern conflict en strijd die zichtbaar zijn in de afbeelding hebben ook nog een andere betekenis. Het nummer is namelijk door Evans geschreven in een tijd dat hij met depressieve gevoelens worstelde. Zijn frustratie en angst vervlocht hij met de emoties die ontstonden door en tijdens de *Troubles*. Het gevoel van frustratie en angst staat ook centraal in het gehele album. De gevoelens die Evans persoonlijk ervaarde, wist hij op deze manier te verbinden met gevoelens veroorzaakt door de *Troubles*.

Afb. 1: Albumcover van War. Bron: <https://www.u2.com/music/album/4004>.

Zijn frustratie en angst vervlocht hij met de emoties die ontstonden door en tijdens de Troubles

Het album van U2 wordt door sommigen gezien als een van de belangrijkste protestalbums die in de jaren zeventig en tachtig werden gemaakt. Overduidelijk is het gevoel van onderdrukking en angst, wat de muzikanten in meerdere situaties naar voren laten komen. De kern van het album ligt wellicht in het Ierse conflict, maar de band laat zich niet door grenzen tegenhouden en spreekt ook andere plekken in de wereld aan. Zo is het nummer *New Year's Day* geïnspireerd op de Poolse onafhankelijkheidsbeweging. Polen viel namelijk sinds de Tweede Wereldoorlog binnen de invloedssfeer van de Sovjet-Unie. Sinds het begin van de jaren tachtig werden er grote protesten gehouden tegen de regering en de invloed van de Sovjet-Unie. In Polen werd een sterk nationalistisch gevoel ervaren, waarbij onderdrukking en strijd wederom de thema's waren. Het album past ook thuis in een bredere stroming. Naast U2 hebben allerlei andere bands ook nummers ingezet om zich uit te spreken tegen verschillende verschrikkelijke gebeurtenissen in de wereld. Door gebruik te maken van schokkende albumafbeeldingen, zoals die van *War*, en songteksten spreken muzikanten zich uit. Gevoelens kunnen worden gedeeld met de luisteraar, waardoor deze zich emotioneel verbonden kan voelen met het thema. De blik van deze ene jongen spreekt meer dan duizend woorden.

Gerben Zweers is an editor for the Aanzet this year. He is a first year History student. His main goal is to focus on the ninth and tenth century, where he is interested in gender and society.

Atb. 1: Renée speelt altviol. Bron: Renée Vulto.

De passie van... Renée Vulto: muziek klinkt overal in door

Floor Schuurmans en Fabienne van Wijngaarden

Floor Schuurmans and Fabienne van Wijngaarden interviewed Dr. Renée Vulto. She is a cultural historian, with a background in musicology. She not only likes to research music and its history, she has been a fervent violinist from a young age. Renée talks about this love of music, as both an historical subject and as a personal hobby.

We ontmoeten dr. Renée Vulto op een woensdagmiddag. Buiten is het al aan het schemeren en er waait een gure wind, maar binnen in het kantoor op Drift 6 is het behaaglijk. Renée begint meteen te stralen als we haar om haar passie vragen. 'De rode draad, zowel in mijn professionele leven als privé, is muziek.' En dan nog specifieker: samen met andere mensen muziek maken. 'Ik vind die verbinding die je aangaat met mensen als je samen iets creëert, als je samen muziek maakt, als je voor iets werkt en het uiteindelijk op kan voeren

voor een publiek, iets heel moois.' Niet alleen die gedeelde liefde voor muziek zorgt voor een hechte band tussen de musici in een orkest. Ook het besef dat je onderdeel bent van een groep, of zoals Renée het verwoordt, dat je 'bijdraagt aan een groter geheel', zorgt voor hechte banden onderling. Om samen muziek te maken moet je goed op elkaar ingespeeld zijn: Renée kan hierover getuigen. 'Muziek is een hele synchrone beweging. Binnen een sectie speel je allemaal dezelfde partij. Het is heel belangrijk dat je alle bewegingen precies op elkaar afstemt, dat je precies op hetzelfde moment dezelfde noot speelt. Uit onderzoek is gebleken dat orkestleden dezelfde hartslag kunnen krijgen. Je lichaam ervaart synchroniciteit, je gaat helemaal op in een groep.'

Het prille begin

Wat voor moois zo'n groep kan creëren, krijgt Renée al vanaf jonge leeftijd mee. Haar moeder nam haar mee naar

klassieke concerten, een kunstvorm waar binnen haar gezin veel waardering voor is. Ze was er dan ook al vroeg bij met haar passie: het familieverhaal luidt dat Renée als peuter al gefascineerd was door de viool. Op televisie was een orkestviolist te zien. Stellig verklaarde Renée dat ze ook viool wilde spelen. Hoewel haar ouders zelf geen muziek maakten, stonden ze meteen achter haar. In de praktijk bleek echter dat je op zo'n jonge leeftijd nog geen vioolles kon krijgen in Friesland, en dus moest ze een paar jaar geduldig afwachten. Op haar zesde was het zover: echte vioollessen konden eindelijk van start gaan.

'De rode draad, zowel in mijn professionele leven als privé, is muziek.'

Renée werd lid van het Fries Jeugdorkest toen ze elf jaar oud was. De altviol - een instrument dat tussen de viool en de cello in zit - ontbrak nog in dit ensemble. Op kosten van het orkest kreeg Renée op haar achttiende de kans om dit instrument te leren bespelen. 'Misschien wel typerend voor mij, maar binnen het orkest heeft de altviolist ook een hele verbindende functie om de verschillende melodiestemmen op elkaar aan te laten sluiten. Je speelt vaak de tussenstem.' Een typisch staaltje orkesthumor: 'Altviolen in een orkest zijn zoals plassen in een wetsuit. Je merkt er niks van, maar het is wel lekker warm.' Als niet-muzikanten schoten we meteen in de lach, maar er schuilt waarheid achter de opmerking: 'Je hebt altviolen nodig om een warme klank te creëren.' Renée stapte dus over van viool naar altviol. Dat beviel heel goed en paste eigenlijk ook veel beter bij haar dan 'in de hoogte priegelen' zoals 'viooltypetjes met meestal een redelijk groot ego' dat doen.

Muzikale studiekeuze

Renées passie voor muziek klonk ook door in haar studiekeuze. Na de middelbare school ging ze namelijk Muziekwetenschappen aan de

Universiteit van Amsterdam studeren. 'De analyserende tak van muziek.' Een historische interesse was hier al duidelijk te zien: Renée volgde de specialisatie Westerse Muziekgeschiedenis. 'We begonnen vanaf het punt waar we bronnen hebben, dus dat is de vroege middeleeuwen, gregoriaanse muziek. En dan tot hedendaagse klassieke muziek. Echt een beetje zoals het eerste jaar van geschiedenis hier.' Na het afronden van de bachelor heeft ze een tijdje in de culturele sector gewerkt; menig concert kwam tot stand mede door het harde werk van Renée. 'Maar ik wilde wel meer nadenken over muziek, erop reflecteren. Dus toen heb ik hier in Utrecht de onderzoeksmaster Muziekwetenschappen gedaan.' Een promotieplek in Gent over zingende gemeenschappen - hoe mensen samengebracht worden door muziek en door samen te zingen, en vervolgens die saamhorigheid inzetten voor een politiek doel - lonkte. 'Dat is wat mij ook aan muziek verbindt, ik vind het samen muziek maken en het effect dat dat heeft op je lichaam en op je gevoelens en de verbinding die je maakt met andere mensen, ontzettend interessant.'

'Altviolen in een orkest zijn zoals plassen in een wetsuit.'

Het samenspel tussen onderzoek en passie

Vier jaar lang deed Renée onderzoek naar deze zingende gemeenschappen in het Nederlandse revolutietijdvak, eind achttiende eeuw. Het was eigenlijk een letterkundig onderzoek, waarbij geschreven liedteksten de belangrijkste bronnen waren. 'Maar omdat ik musicoloog ben, heb ik gekeken naar hoe tekst en muziek samen een geheel vormen en elkaar versterken, of een gelaagde boodschap weten over te brengen.'

Met een ensemble dat zich heeft gespecialiseerd in het uitvoeren van muziek uit de Nederlandse

muziekgeschiedenis heeft Renée ook een aantal liedjes uit haar onderzoek opgenomen. 'Het is heel gaaf om te zien hoe die liedjes waar je vier jaar lang mee bezig bent geweest op papier, uitgevoerd te horen worden. En ook qua kennis was dat heel nuttig, ik heb daar heel veel van geleerd.' Precies de wisselwerking tussen tekst en melodie komt namelijk duidelijk naar voren: door de melodie springt er bijvoorbeeld een bepaald woord telkens uit. Een liedje kan zo een andere nadruk of een andere boodschap krijgen. 'Melodieën hadden soms ook een aparte politieke betekenis, en dan werd er heel geforceerd een tekst op geplakt. Dan hoor je dat dat eigenlijk niet klopt. Waarom wilde de liedmaker dan toch zo graag dat de tekst op deze melodie gezongen werd?'

Muziek als politiek instrument

Het zingen van liedjes speelde een belangrijke rol in politieke acties. 'Zingen werd echt gebruikt om mensen bij elkaar te brengen, om ze aan te zetten tot actie, tot het grijpen naar de wapens, tot in opstand te komen, om ze te troosten als iets mislukt was, een opstand bijvoorbeeld, en om een nieuwe machthebber te presenteren en te legitimeren. Zang maakte deel uit van het publieke discours, een beetje zoals sociale media nu. Het was ook iets om meningen en ideeën te verwoorden en te verspreiden.'

'Zingen werd echt gebruikt om mensen bij elkaar te brengen, om ze aan te zetten tot actie'

Momenteel werkt Renée aan een boek op basis van haar proefschrift. 'In zo'n proefschrift stop je alles wat je weet en wat je hebt verzameld aan kennis, bronnenmateriaal en analyses. Nu heb ik heel erg gekeken wat nou écht belangrijk is. Wat moet het brede academische publiek weten van politieke liedcultuur?' Ook een boek gericht op een niet-

academisch publiek staat op de agenda, waarin ze de geschiedenis van de revolutieperiode vertelt aan de hand van liedjes. 'Ik vind het heel belangrijk, ik weet niet of je dat echt een passie kan noemen, maar ik vind het heel belangrijk om het onderzoek en de kennis die we hier verzamelen, toegankelijk te maken.' Hiertoe schreef Renée ook historische blogs, waarin actualiteit in een historisch perspectief werd geplaatst.

Muziek als extraatje

Het is duidelijk dat muziek veel voor Renée betekent. Haar sociale kring en ook haar vriend heeft ze ontmoet via de muziek. 'Mijn hele leven draait eigenlijk om muziek. En ook mijn werk.' Die liefde voor muziek probeert Renée met haar studenten te delen. Naast dat muziek een centrale rol speelt in haar eigen onderzoek, probeert ze haar studenten ook wat extra muziekkennis mee te geven. 'In mijn eigen vakken probeer ik muziek altijd een rol te laten spelen. Het is heel erg leuk om die persoonlijke passie ook in mijn werk te kunnen stoppen. En ik hoop dat het voor mijn studenten een extraatje is, dat mijn historische perspectief eigenlijk uit een andere discipline komt.'

Niet alleen voor studenten is het leuk om een docent te hebben met een andere invalshoek. Ook bij de samenwerkingen tussen docenten vindt Renée het een pre. 'Je kan heel veel van elkaar leren: het soort vragen dat je stelt, de achtergrondkennis die je hebt. Het is heel interessant wat daar allemaal uitkomt.'

Muzieksmaak

Renée speelt en luistert vooral klassieke muziek. Binnen dit genre zijn natuurlijk ontzettend grote verschillen. 'Van gregoriaanse zang tot hele moderne 'piep-kraak'-muziek.' Ook jazzmuziek is favoriet. Renée bestempelt jazz als een hele andere manier van muziek maken dan klassieke muziek. Het is veel vrijer, er is meer ruimte voor improvisatie. 'Dat was heel leerzaam.' Maar klassieke muziek blijft haar grote liefde. Renée houdt van Stravinsky: 'Best wel klassieke

Afb. 2: Als klein kind speelt Renée al viool. Bron: Renée Vulto.

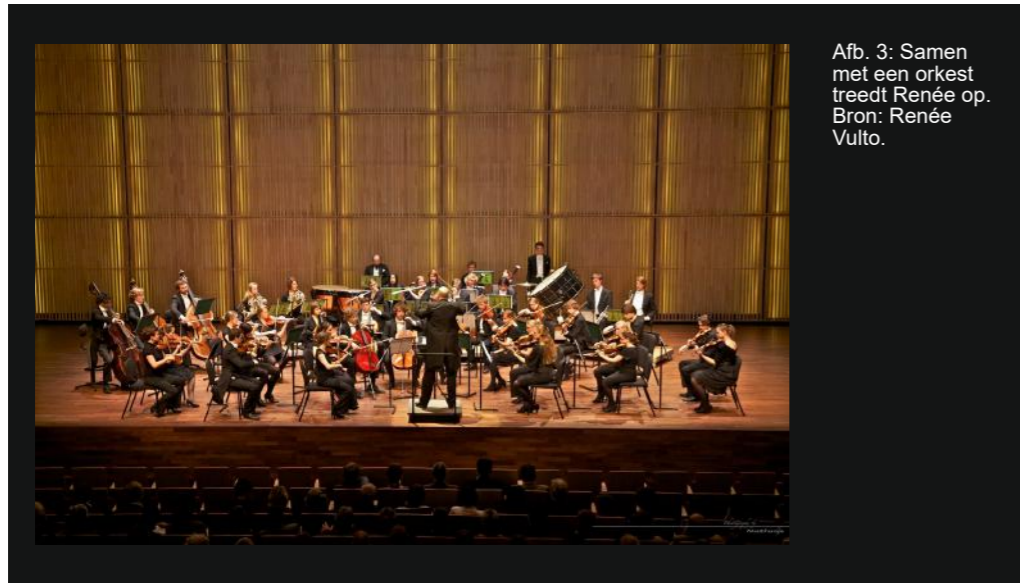
muziek, vrij tonaal, maar het zoekt ook de grenzen op. Er zitten verschillende ritmes in, dus dat maakt het moeilijk om te spelen, maar ook heel tof.' Dat opzoeken van de grenzen zie je ook terug in Mahler en Strauss. Zij laten principes die tot dan toe lang belangrijk zijn geweest in de klassieke muziek los. 'Je hoort dat ook terug, dat je denkt dat iets gek klinkt, of dat het een gekke harmonie is. Je wordt geprikkeld: iets is niet zoals je verwachtte, maar wel heel mooi.' Ook moderne klassieke muziek vernieuwt zich. 'Een goede vriend van me experimenteert graag met gekke instrumenten, bijvoorbeeld een *water phone*.' Dat is een schaal met verschillende staven eraan. Met een strijkstok speelt de muzikant langs de staven. Een soort walvisgeluiden is het resultaat. 'Daar kun je hele gave effecten mee krijgen.'

'Ik vind het heel belangrijk om onderzoek en kennis toegankelijk te maken'

Toekomst

In de toekomst hoopt Renée meer onderzoek te kunnen doen naar de politieke inzet van muziek en geluid, specifiek in Suriname in de achttiende en

negentiende eeuw. Hoe werd geluid ingezet in het koloniale beleid? 'Ik hoop ook te weten te komen hoe muziek en geluid werden ingezet als verzet tegen het koloniale regime.' Hoe is muziek gebruikt in specifieke machtsstructuren om politieke doeleinden te bereiken? Ook hier probeert Renée de dialoog aan te gaan met andere onderzoekers, journalisten of andere experts. 'Ik heb bijvoorbeeld vorige week met een journalist gesproken die onderzoek doet naar muziek in het slavernijverleden.' Ook werkt ze samen met een onderzoekster die de kijk van Nederland op Suriname en Indonesië met elkaar vergeleek. 'De conclusie van haar onderzoek was eigenlijk dat de inheemse bewoners van Indonesië als beschaafder werden gezien dan de bewoners van Suriname, omdat de Indonesiërs de gamelanmuziek hadden. Die werd esthetisch gewaardeerd door de Nederlanders, terwijl de meer Afrikaanse muziektradities zoals trommels als barbaars werden gezien. Het Nederlandse koloniale beleid voor Indonesië was heel anders dan voor Suriname, en dat kwam mede voort uit de verschillende waardering van cultuur door de Nederlanders. Dat is super interessant.' Het lijkt Renée ook heel leerzaam om te praten met hedendaagse musici die die muziek nog

Afb. 3: Samen met een orkest treedt Renée op. Bron: Renée Vulto.

maken, en erachter te komen welke betekenis deze muziek heeft voor gemeenschappen in een postkoloniale samenleving. 'Het is heel belangrijk om juist mensen die actief met dat ergoed bezig zijn aan het woord te laten. Anders is het wéér een witte onderzoeker die zegt, zo zit het.' En dat is natuurlijk niet de bedoeling.

We bedanken Renée voor haar tijd en moeite, maar vooral voor haar enthousiasme. Van een ware passie mogen we zeker spreken. Zelden hebben we iemand zo geanimeerd horen vertellen over muziek maken en academisch onderzoek naar muziek doen. Om op een positieve noot te eindigen, voegen we nog snel Stravinsky, Mahler en Strauss toe aan onze Spotify-playlists.

Dr. Renée Vulto is a cultural historian, with a background in musicology and literature. She teaches courses in both the History bachelor and master at Utrecht University. Renée is currently working on her first book, Politics of Feeling in Songs of the Dutch Revolutionary Period (1780-1815).

Fig. 1: Carré Advertisement. Source: Nat.-Soc. Jrbk., PVII

Six Degrees of Self-Delusion: A Micro-Historical Study of the 1942 NSB Yearbook

Anne de Klerk

Anne de Klerk does a deep dive into an NSB yearbook to reveal the intricate methods this organisation used to forge a singular identity among its members. Analysing everything from seemingly mundane theatre advertisements to overtly anti-Semitic cartoons, this study provides a vivid and chilling portrayal of the inner workings of a truly dangerous group of people.

This story starts with an exceptionally normal picture, which – outside of its context – would probably not capture anyone's attention. It displays an extremely mundane advertisement from the Dutch Theatre of Carré. The advertisement (Figure 1) exclaims to its observers that Carré offers "variété, operette, revue and opera" in the busiest theatre of the Netherlands. Why are they the busiest, the advertisement asks rhetorically? Because the theatre always offers 100% entertainment. This affirmation is accompanied by a drawing of the façade of the theatre in Amsterdam. There is absolutely nothing exceptional about this advertisement. Or is there?

Something that is so easily overlooked in this picture is the small addition in the lower right-hand corner: the roman numerals "VII". This number suggests that this picture is not merely an advertisement, but also part of something bigger, as it has a page number. Perhaps it is part of a catalogue, or a newspaper? Neither of those are

true, even though they are infinitely more plausible than the reality behind these numbers. This advertisement promoting an evening's entertainment of theatrical leisure is in actuality part of a yearbook published by the national socialist movement (NSB) of the Netherlands during the Second World War.

This juxtaposition of something so ordinary as an advertisement for a theatre amid a book published by such an extreme movement is mind-boggling. How did this advertisement become part of this yearbook? To answer this question, I have scoured every page of this nearly 400-page monstrosity to compile all of its content. Unbeknownst to me at that moment, this research on a very mundane picture gave me a glimpse into the self-image, or rather the self-delusion, of the NSB.

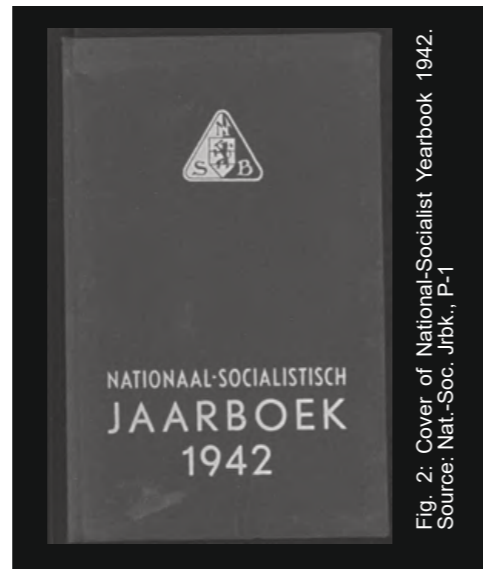
The lives of its members cannot be separated from the past, present and future of the NSB.

The yearbook, its creator and its origin

The yearbook in question is titled *Nationaal-Socialistisch Jaarboek 1942* and was edited by Jan de Haas and presumably published in 1941. Jan de Haas was born into an extremely religious Dutch family in 1918. Shortly before his twentieth birthday, he joined the *Nationaal Socialistische Beweging* (NSB) in 1937 against his family's approval.¹ A year later, De Haas became a journalist for *Het Nationale Dagblad*, a paper published by the NSB. Additionally, he wrote a multitude of anti-Semitic propaganda pieces such as the brochure *Joden in Nederland*.² After a while, the NSB offered him bigger and more important jobs such as writing the history of the movement for the newspaper *Voor Volk en Vaderland* and the responsibility for the creation of the *Nationaal-Socialistisch Jaarboek 1942*.³

The yearbook, a luxurious hardcover wrapped in red cloth (Figure 2), was created on the instruction of the leader of the NSB, Anton Mussert.⁴ The reason for this creation is stated in the signed preface of the yearbook:

De veel bewogen Jaren 1940 en 1941 hebben voor den strijd der Nationaal-Socialistische Beweging groote betekenis gehad. De werkzaamheden der Beweging, zoo goed als die van haar snelgroeiende nevenorganisaties hebben zich in deze periode tot een ongekenden omvang uitgebreid. Met het oog hierop, en mede in verband met de voortdurend

belangrijker wordende plaats, die de N.S.B. in het leven van de Nederlandsche volksgemeenschap en van den Nederlandschen staat is gaan innemen, is reeds langen tijd de behoefte gevoeld aan een uitgave, waarin iedere Volksgenoot gegevens zou kunnen vinden over de organisatie, den strijd en het leven der Beweging.⁵

However, this book offers so much more than mere information about the organisation, its battle, and its life. What does this book tell its readers, both in and in between the lines? And how does the advertisement of the theatre of Carré fit into this? The answer is sixfold.

The self-image, or rather the self-delusion, of the NSB

⁵ Nationaal-socialistisch jaarboek, jrg 1, (1942) 5. (21-10-2021) <https://bit.ly/3nKOMFO>.

If you fail to plan

Firstly, the yearbook tells its readers how to plan their lives. It literally provides a weekly calendar for 1942. Figure 3 and Figure 4 show the first week of that year as an example. As with contemporary weekly calendars, the week is spread out on two pages, which are divided into seven sections – one for each day of the week. Each section shows the date, what day of the week it is, and specific information about that day. This specific information can include the cycle of the moon (as seen on January 2nd) or a historic event that happened on that same day in the past (as seen on January 4th).⁶ These historic events either refer to important dates for the NSB or adjacent movements such as the one mentioned on the 4th of January,⁷ or important dates in Dutch history such as the departure of the first voyage to the Dutch Indies in 1595.⁸ At the top of the page, the month is mentioned in both its Latin-derived name and its *Dietse* name.⁹ The NSB – traditionalists at heart – heavily used and argued for the use of these Old Dutch month names.¹⁰

A final important detail about the calendar is the inclusion of a weekly quote. Most of these are aphorisms from Anton Mussert himself, but sometimes they are derived from other people important to the NSB such as George Kettmann Jr.¹¹ or from Dutch historical figures like Jan Pieterszoon Coen.¹²

⁶ Ibid., 24, 25.

⁷ Ibid., 25.

⁸ Ibid., 52.

⁹ Ibid., 24.

¹⁰ M.C. van den Toorn, *Wij melden u den nieuwen tijd: Een beschouwing van het woordgebruik van de Nederlandse nationaal-socialisten* ('s-Gravenhage, 1991) 307-308.

¹¹ Nationaal-socialistisch jaarboek, 141.

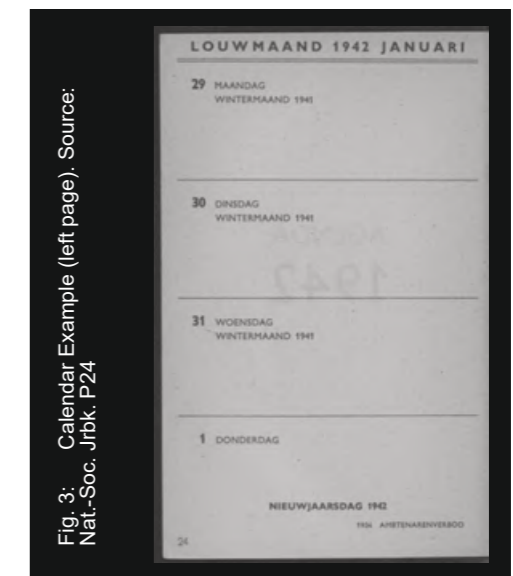
¹² Ibid., 75.

Almost all of these quotes are highly political, such as the statement by Mussert that “debatteren is een liberaal-marxistische gedachte waarvoor wij geen tijd hebben”.¹³

Besides the provided information, there is a lot of free space in the weekly calendar for the user to plan their week. This makes the calendar a clear materialisation of what the NSB thought its role should be in the lives of its members: part of your life plans. Furthermore, it suggests that the lives of its members ought not be separated from the past, present and future of the NSB.

They who control the past

Secondly, the yearbook tells its readers the history of the NSB and its adjacent organisations such as the German NSDAP. A total of thirteen pages gives a brief overview of the important dates of the history of the NSB, complete with explanations from its inception on the 14th of December 1931 to the last event in October 1941.¹⁴ Besides this list, there

¹³ Ibid., 35. Translation: “debating is a liberal-marxist idea for which we have no time.”

¹⁴ Ibid., 184, 186, 194, 196, 198, 200, 204, 207, 209, 210, 212, 215, 216.

is a full account of its battle 'against all odds'. This history lesson is concluded with the statement that "De kern van het Nederlandsche nationaal-socialisme heeft bewezen dat zij niet vernietigd kan worden: niet door tegenstand, niet door leugen of laster, niet door verboden en terreur".¹⁵

The NSB clearly used all its power to reconstruct its own history, portraying itself as the victorious underdog. Its account of events paints it as a heroic movement that won against all odds. Such a whitewashed self-image is highly dangerous, as it conceals the truth for both its members and the outside world. It is unclear, however, how many readers have consumed this false historic account of the NSB, as I have not been able to find the amount of published or even purchased yearbooks. Either way, it is abundantly clear that the NSB had constructed a delusional backstory to feed its members.

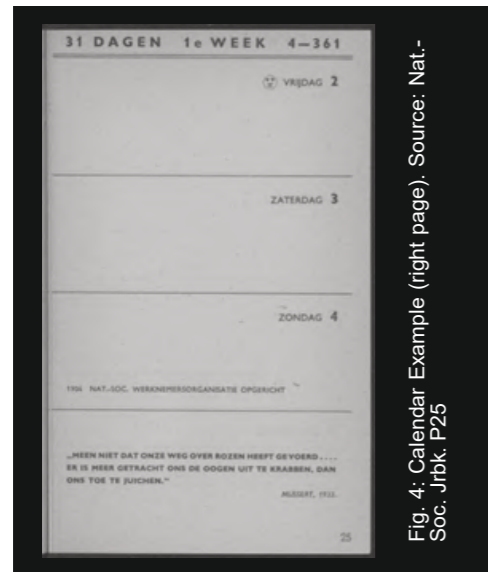

Fig. 4: Calendar Example (right page). Source: Nat.-Soc. Jrbk. P25

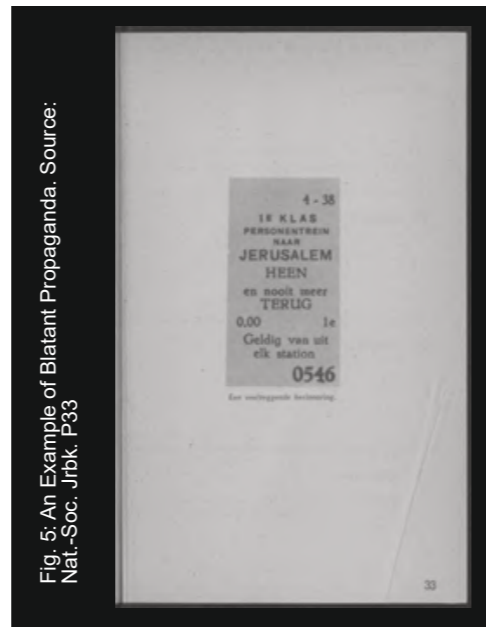

Fig. 5: An Example of Blatant Propaganda. Source: Nat.-Soc. Jrbk. P33

Sir, yes sir

Thirdly, the yearbook tells its readers how the NSB is organised and who its important members are. The book lists an overview of the different sections of the organisation: its leader, its agents and advisors throughout the country;¹⁶ the employees of headquarters located in Utrecht;¹⁷ and the different districts, circles, and independent groups.¹⁸ Within these lists, it is explained how to contact these different people and where they are located. Furthermore, De Haas has also included a section with coloured depictions of the different distinctions of the NSB and its subdivisions such as the W.A., *de Jeugdstorm* and *de Nederlandsche SS*. Despite this clear celebration of these adornments, De Haas warns the reader that "Een distinctief is geen belooning maar een opdracht [tot meer werk]".¹⁹

¹⁶ Ibid., 161-162.

¹⁷ Ibid., 162-164.

¹⁸ Ibid., 165, 166, 168, 169, 171, 172, 174-180.

¹⁹ Ibid., 248. Translation: "A distinctive is not a reward but an assignment"

¹⁵ Ibid., 227. Translation: "The core of Dutch National Socialism has proved that it cannot be destroyed: not by resistance, not by lies or slander, not by prohibitions and terror. The rapid growth after the war days has fully confirmed the recruiting power of the idea and the fighting power of the core."

they were nothing more than an unintended persiflage

The inclusion of the organisation of the movement has a rather straightforward reasoning, as it educates the reader on who is important, how to reach them, and how to recognize them by their distinctions. Furthermore, this emphasis on the importance of its structure says a lot about how important the NSB deemed this structure. The NSB was structured hierarchically like an army. This connection with the army is also clearly visible in the number of distinctions, flags, and crests. The fact that the yearbook mentions these aspects of the movement, again, tells us a lot about the self-image of the NSB. However, despite the amount of love it had for army aesthetics, in actuality it was nothing more than an unintended persiflage.

Practise what we preach

A fourth aspect to consider is that the yearbook tells its readers the beliefs of the NSB. A first – rather shocking – example in the early pages of the book is shown in Figure 5, which is the reminder

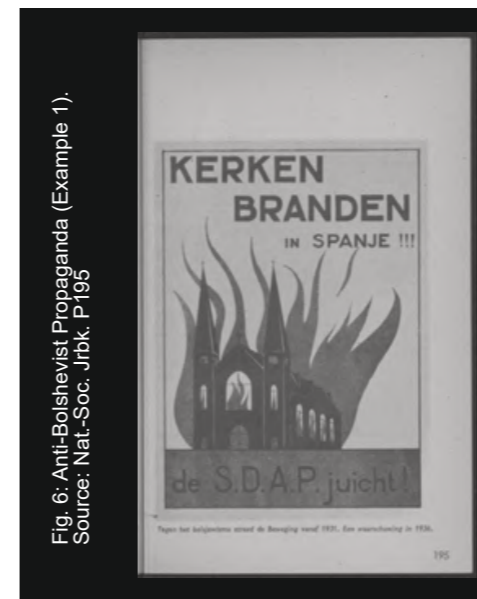

Fig. 6: Anti-Bolshevik Propaganda (Example 1). Source: Nat.-Soc. Jrbk. P195

of "een veelzeggende herinnering", namely a 'joke' with a clear anti-Semitic punchline that was spread around. The picture shows a first class one-way train ticket to Jerusalem, which can be used from every station.²⁰ It is hardly a secret that the NSB held anti-Semitic beliefs, but with this cruel 'joke' they are certainly not beating around the bush: Jewish people in the Netherlands would have to find a new home if the NSB had its way. It reminds us again that this book is not ordinary at all, but the materialisation of some despicable beliefs.

Another belief, which returns multiple times, is the anti-Bolshevik attitude of the NSB. Figure 6 shows a poster from 1936 that displays a burning church with the accompanying words: "Kerken branden in Spanje!!! De S.D.A.P. juicht!"²¹ This poster refers to the Spanish Civil War, where the left-leaning government – aided by anarchists and communists – fought against the nationalists. De Haas put a caption underneath the poster, claiming that the NSB already fought against Bolshevism in 1931 and had been doing so ever since. He proves this statement by showing this poster from 1936 in which they already warned the Dutch population about the inaction of its labour party, the SDAP, against this threat.²²

These examples are not as extreme as other NSB propaganda. However, their reduced extremity is perhaps far more dangerous. These pages are sprinkled throughout the yearbook, and always surrounded by much lighter content. While examining them one by one their meaning is striking, but in the context their heaviness almost disappears. The self-delusion of the NSB in this case is the severe normalisation of its horrid beliefs.

²⁰ Ibid., 33. Translation: "a telling reminder"

²¹ Ibid., 195. Translation: "Churches are burning in Spain!!! The S.D.A.P. cheers!"

²² Ibid., 195.

DRESS FOR THE JOB YOU WANT

Fifthly, the yearbook tells its readers in twelve consecutive pages how to look and behave like a proper NSB member. This firstly includes how they ought to dress, with tips on how one should wear their standard issue hat or coat, for example.²³ Secondly, there is an entire paragraph with instructions on hygiene, because – according to the yearbook – national socialists should be proud of their bodies.²⁴ Thirdly, a lot of time is spent on describing how one should greet another member, and what to do when meeting the leader.²⁵ Fourthly, it is stressed how NSB members should act in social situations. For example, it is strictly forbidden for members in uniform to smoke in public.²⁶ Surprisingly, I found a rather heartwarming social rule: “bij plaatsgebrek in openbare vervoersmiddelen en gelegenheden wordt steeds onmiddellijk opgestaan voor vrouwen, grijsaards en gebrekkigen, ook al kennen wij hen als politieke tegenstanders”.²⁷

This section gives a rather good look into how the NSB prefers its members to look and act. In summary, they should be clean, presentable, and courteous. The last one is rather surprising for modern onlookers. It is certainly interesting how a movement, so violent and inconsiderate of others and their livelihoods, is so adamant about being courteous to people that disagree with them in a publication solely meant for its own members. They seem to be

²³ Ibid., 264.

²⁴ Ibid., 269.

²⁵ Ibid., 271, 272, 273, 274.

²⁶ Ibid., 268.

²⁷ Ibid., 268. Translation: “when there is a lack of space in public transport and facilities, women, the elderly and the infirm are always immediately stood up for, even though we know them as political opponents.”

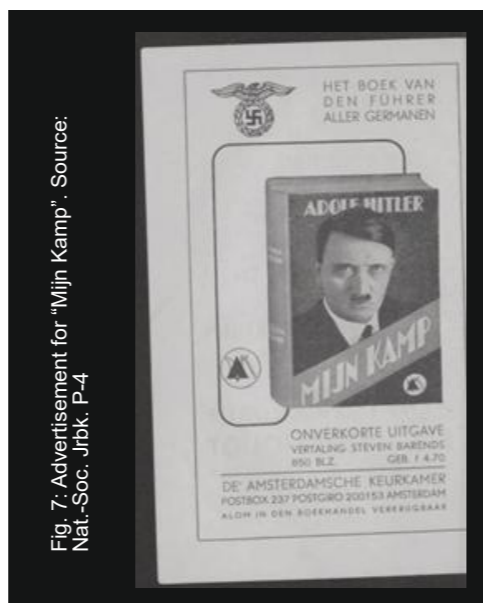

Fig. 7: Advertisement for “Mijn Kamp”. Source: Nat.-Soc. Jrbk. P-4

truly delusional, to think of themselves as courteous to other-minded people when they have included the anti-Semitic train-ticket joke in the same book.

Buying a lifestyle

Sixth and lastly, the yearbook tells its readers what to buy. In the book, there are a total of 96 advertisements spread out over 71 pages. As the Theatre of Carré paid 100 guilders for an entire page according to their ledgers,²⁸ we can estimate the total of revenues in advertising to be 7100 guilders, equivalent to 58,015.37 euros in 2022.²⁹ The advertisements can be divided up into two categories. The first consists of advertisements promoting national socialist goods such as a new version of Adolf Hitler’s *Mijn Kamp*,³⁰ the NSB newspaper *Het Nationale Dagblad*,³¹

²⁸ Amsterdams Stadsarchief, in: 30864 *Inventaris van het Archief van het Koninklijk Theater Carré*, 193 “Tabellarisch kasboek 1 mei 1942-30 april 1942”, 51.

²⁹ Calculated with a tool from CBS, <https://bit.ly/3U2Bm2p>.

³⁰ Nationaal-socialistisch jaarboek, -4.

and a store selling Nazi merchandise.³² An example of this is Figure 7. The second category consists of advertisements from private companies selling items such as shoes,³³ fur coats,³⁴ insurance,³⁵ typewriters,³⁶ and advertisements promoting bars, cafés, restaurants, and hotels.³⁷ Even though these latter advertisements have nothing to do with the NSB – apart from the fact that they have chosen this yearbook as a medium – they do often refer to their ties to the movement in their advertisements. An example can be found in Figure 8, where the company Genever Drusus claims to be the oldest advertiser in Dutch national socialist papers.³⁸ Moreover, another company took this referral game to another level when they added their prior work for the German *Wehrmacht* in bigger letters than their actual company name in their advertisement.³⁹

This book is not ordinary at all, but the materialisation of some despicable beliefs.

³¹ Ibid., -2.

³² Ibid., V.

³³ Ibid., I.

³⁴ Ibid., IX.

³⁵ Ibid., IV.

³⁶ Ibid., VI, XI.

³⁷ Examples are: Nationaal-socialistisch jaarboek, XXIX, 234, 326, 327, but there are many more.

³⁸ Ibid., 323.

³⁹ Ibid., 318.

Fig. 8: An Advertisement With a Clear Undertone. Source: Nat.-Soc. Jrbk. P323

It is unclear if the advertisements were chosen at random or had to go through a rigorous selection process before appearing in the yearbook. To me, their placement does not appear to be random, because of the fact that the advertisements share the same target audience. None of the goods on sale are to be considered cheap or ordinary products. Moreover, a hefty amount of the advertisers play heavily into the target audience of this yearbook, and clearly have no scruples about being associated with the national socialist ideology. On the other hand, Alex Wunnink, the director of Carré was certainly not of a like mind, as he was involved in the resistance.⁴⁰ However, despite the fact that he disagreed with the NSB ideology, he did not refrain from using it as a medium for this particular advertisement and others. This rather puzzling decision will need more study in the future. One preliminary reason behind it could be the rough financial

⁴⁰ Mariëtte Wolf, *Een plek om lief te hebben; geschiedenis van Carré* (Amsterdam 2012), 211-215.

weather surrounding the theatre in 1941.⁴¹ But this decision does prove that not all advertisers on display in the yearbook were in favour of the Nazi regime. A hefty miscalculation on part of the NSB, and rather delusional at that.

Conclusion

This story started with a mundane advertisement for a theatre. Now, we have established that the context of this advertisement is rather shocking and that this changes the meaning of the advertisement significantly. This advertisement is not solely an advertisement at all, but plays a role in the NSB's self-delusion regarding its image presented in this yearbook. On its own, it was unimaginable that this picture could result in any interesting historical research. Its juxtaposing nature in its context is what revealed its secrets. This is a true example of what micro-historical research can bring to the table. Although, it is important to keep Stewart Stafford's warning in mind that if you "separate text from context all that remains is a con".

Anne de Klerk is an energetic History Research Master student at Utrecht University. Her research interests include but are not limited to the politics of conflict, remote warfare, and military history. However, she does not shy away from a (historical) challenge. After concluding her studies, she hopes to make a societal impact with her research.

⁴¹ Wolf, *Een plek om lief te hebben*, 215.

Afb. 1: Ronald Reagan en Margaret Thatcher ontmoeten elkaar in het Oval Office, 1988. Bron: Wikimedia Commons, <https://bit.ly/3GsUHV4>.

Margaret Thatcher en Ronald Reagan, de Bonnie en Clyde van de jaren tachtig

Lenny de Laat

Lenny de Laat gives his blunt opinion about Margaret Thatcher and Ronald Reagan, two world leaders from the 1980s. He discusses their questionable policies and draws a parallel between the pair and Bonnie and Clyde.

Margaret Thatcher en Ronald Reagan waren de belangrijkste politieke leiders in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Tezamen bestreden zij het socialisme, economische crises en, niet te vergeten, hun eigen bevolking. Thatcher en Reagan waren net zo'n dynamisch duo als Bonnie en Clyde. Ze beroofden alleen in plaats van banken de lagere inkomens. Doden staan bij beide duo's op de kerfstok, dus een vergelijking kon wat mij betreft niet uitblijven.

Margaret Thatcher is misschien wel een van de meest controversiële Britse premiers aller tijden. Haar ijzeren wil en liberale ideeën verdeelden de Britse

samenleving meer dan ooit tevoren. Voor haar komst als *prime minister* van het Verenigd Koninkrijk was de Labourpartij de grootste geweest, maar in die periode was de economie afgedaald in een ongekend diep dal. De *Iron Lady* van de Conservatieve Partij voerde hervormingen door die leidden tot een gigantische toename van het aantal werklozen. Haar afkeer van het socialisme gecombineerd met haar liberale hervormingen zorgden ervoor dat Thatcher onder de voornamelijk sociaaldemocratische supporters van de Labourpartij zeer gehaat was.

**Maar zowel het
thatcherisme als de
Reaganomics was een
dolkstoot voor de
arbeiders**

Ronald Reagan, de omhooggefallen veertigste president van de Verenigde Staten, was net als Thatcher geen onomstreden politicus. De voormalig acteur werd na zijn tijd als gouverneur van de staat Californië capabel genoeg geacht om president te worden van het machtigste land ter wereld. De Republikeinse Reagan staat net als Thatcher bekend om zijn economische maatregelen. Zo verlaagde hij de belastingen om de koopkracht van de Amerikanen te stimuleren. Dit dramatische besluit zorgde ervoor dat de grote kloof tussen arm en rijk alleen maar groter werd, maar hier had Reagan maling aan.

Beide wereldleiders waren met hun liberale economische hervormingen verademingen voor de conservatieve midden- en bovenklassen in hun landen, die in de jaren daarvoor 'leden' onder ietwat linkser ingestelde regimes (in de VS de Democratische Partij onder Jimmy Carter en in het Verenigd Koninkrijk de Labourpartij onder James Callaghan). Maar zowel het thatcherisme als de *Reaganomics* was een dolkstoot voor de arbeiders.

De kloof die zij gecreëerd hebben, beïnvloedt nog steeds delen van de Britse en Amerikaanse samenlevingen

In het Verenigd Koninkrijk werden vakbonden opzij geschoven, waardoor de onderhandelingspositie van de arbeider verslechterde en zijn stem werd afgepakt. Bedrijven werden geprivatiseerd en men werd steeds individualistischer. Een goed voorbeeld van de tegenstand die Thatcher opwekte onder de arbeidersbevolking is de Britse mijnwerkersstakingen van 1984/1985. Thatcher besloot een aantal verliesgevende mijnen te sluiten, zonder

ook maar één moment te denken aan de vele banen die deze mijnen verzorgden. Gigantische protesten werden neergeslagen door keiharde optredens van de Britse politie. Een uitbarsting van deze protesten was de *Battle of Orgreave*. Gewelddadige politieagenten raakten slaags met protesterende mijnwerkers. Hierdoor besloten woeste maar met name ook wanhopige mijnwerkers een politiestation te belegeren, waarna de politie onverbiddelijk ingreep.

In Reagans regeerperiode waren er geen grote protesten tegen zijn beleid, maar men was niet altijd even tevreden. Neem als voorbeeld zijn intensivering van de *war on drugs*, een door de Amerikaanse regering uitgeroepen 'oorlog tegen de opkomst van drugs'. Gedurende Reagans regeerperiode werd een wet doorgevoerd die vaste minimum gevangenisstraffen eiste per strafbaar feit. Het zeer kwalijke hieraan was echter dat veel zwaardere straffen werden geëist tegen bijvoorbeeld bezit van cannabis of *crack*, typisch drugs die veelal gebruikt werden door Afro-Amerikanen. Het bezit van *crystal meth*, een typisch 'witte' drug, werd daarentegen relatief minder zwaar bestraft. Het verborgen racisme van dit beleid is zeker te danken aan een rijke witte man zonder het vermogen zich ook maar één moment te kunnen verplaatsen in iemand anders zijn schoenen, met name niet in die van een Afro-Amerikaan.¹

Tussen Thatcher en Reagan ontstond een speciale relatie, die zowel voortvloeyde uit een gedeelde liberale economische visie als een gezamenlijke strijd tegen de invloed van de Sovjet-

¹ Elizabeth Hinton, *From the War on Poverty to the War on Crime: The Making of Mass Incarceration in America* (Harvard 2017) 307–332.

² Sally-Ann Treharn, *Reagan and Thatcher's Special Relationship: Latin America and Anglo-American Relations* (Edinburgh 2015) 1–4.

Unie.² Thatcher en Reagan waren fervente antisocialisten en zagen in de toegankelijke Michail Gorbatsjov hun kans om het oostblok te doen vallen. Door hun samenspanning werd toenadering gezocht tot het Oostblok. Middels een intensivering van contacten tussen het drietal landen werd ruimte gecreëerd voor een revolutie die een einde bracht aan de keiharde divisie tussen Oost en West. Deze verbeterde verhouding is een van de weinige dingen waar het dramatische duo met recht trots op mag zijn.

Nu vraagt u zich misschien af waarom ik Thatcher en Reagan vergelijk met gevaarlijke criminelen zoals Bonnie en Clyde, maar daar heb ik zo mijn redenen voor. Thatcher en Reagan waren allebei voorstander van een liberaal economisch beleid. Dit is an sich niet slecht, als je het maar goed uitvoert. Hier zijn beide staatshoofden absoluut niet in geslaagd. Het stelselmatig hard aanpakken van lagere klassen in de maatschappij beschouw ik zeker als een misdaad: Thatcher die door het sluiten van mijnen lage inkomens nog verder liet kelderen, en Reagan die met zijn *war on drugs* de zwarte, lage inkomens van de VS liet creperen door ze tientallen jaren weg te stoppen achter tralies. De misdaden die beide leiders begaan hebben gedurende hun ambt hebben gigantische gevolgen gehad voor de generaties die volgden: Britse kinderen zagen door geldgebrek de misdaad als laatste redmiddel en Afro-Amerikaanse kinderen groeiden op zonder vaders. De kloof die zij gecreëerd hebben, beïnvloedt nog steeds delen van de Britse en Amerikaanse samenlevingen.

Lenny de Laat is a first-year history student who's very interested in ideological and literary history. Born in a working-class family, he has been raised with values that influence his opinion on certain ideologies.

Afb. 1: Stranger Things, *Stranger Things* logo, 2016. Bron: Wikimedia Commons, <https://bit.ly/3MEfjMm>.

The Strangeness of Stranger Things

Fabienne van Wijngaarden

In this rubric, Fabienne van Wijngaarden examines the cultural accuracy of the hit series *Stranger Things* in this edition's *Onder een historische loop*.

Who isn't familiar with *Stranger Things*? There are not many people who can say they've never heard of the Netflix series. The American sci-fi horror series has been an enormous success since its premiere in 2016, and each new season brings a wave of additional viewers. Fans love the series for a variety of reasons: from the beloved characters to the unnerving music, there's something for everyone. The eighties nostalgia that is heavily featured in the series is also very popular among viewers - it sometimes even inspires trends. Eggo Waffles' sales spiked after Eleven's obsession with them had a central role in the first

season. And who can forget the viral *Chrissy Wake Up!* remix that was trending on TikTok last July? But how accurate is *Stranger Things*' cultural depiction of the 1980s, really? Is the only fiction in the series the Upside Down, or are there more strange things going on here?

The use of clothes tells an entire story on its own

While the series has been lauded for a multitude of reasons, the one thing that really caught my eye is the brilliance of the costume department. The costume department was tasked with creating outfits that were authentic to the period while also being practical for the actors to wear and move around in. The costumes

in *Stranger Things* are an important part of the show's visual storytelling and contribute to the nostalgic and atmospheric feel of the series. We know a lot about the characters just by looking at them - what clique they're in, what kind of social-economic background they're from. The use of clothes tells an entire story on its own. For example, not only did Steve Harrington's Members Only jacket fuel a frantic search on Vinted for a similar item in my size, but it is also an extremely accurate portrayal of what a popular guy might have looked like in the eighties. His look is a direct reference to the "preppy" style that was popular in eighties pop culture, while Nancy's clothes reflect the "good girl" look popularized by films like *The Breakfast Club*. And take a look at Lucas Sinclair - who started out as a nerdy kid but became a jock by Season 4. The change in his clothing style also represents the changes in his friend group. Sometimes the outfits worn by the beloved characters even spark debates - such as Eleven's legendary jumpsuit from Season 3. There was quite a heated debate among fans online if the piece was a recreation or an original, but luckily costume designer Amy Parris could clear it up. The jumpsuit was in fact made in the eighties and it was completely original. The origins of the suit are unclear, but Parris let the fans know that she hasn't found another copy yet. The jumpsuit seems to be a one-off. Besides sparking fiery debates, the costumes are more often than not quite iconic.

Another noteworthy piece of 1980s nostalgia is the set design and the use of props. They help create the show's distinctive look and feel. The show's production designer, Chris Trujillo, and his team worked to create a world that is both nostalgic and eerie, with many details that evoke the 1980s while also creating a sense of mystery and danger. For example, the Byers' house is decorated with vintage furniture and appliances, and features wallpaper that is true to the time period. The Hawkins Middle School is also a faithful recreation of a 1980s school, complete with linoleum floors, fluorescent lighting, and lockers that are covered in stickers. Nancy's bedroom is another example, with posters littering the walls and lots of vintage props. Even Steve's bedroom, which is completely covered in horrid plaid wallpaper, is historically accurate despite its mere seconds of screentime. The cars used in the series, from Joyce Byers' lime green 1976 Ford Pinto to Chief Hopper's Chevrolet K5 Blazer and Steve's burgundy 1983 BMW 733i, are all vintage cars as well.

a world that is both nostalgic and eerie, with many details that evoke the 1980s while also creating a sense of mystery and danger

Afb. 2: Mr. Choppers, 1984 BMW 733i, federalized US-market version, 2012. Bron: Wikimedia Commons, <https://bit.ly/3ODEt0a>.

Afb. 3: Antony Mayfield,
Funky Stuff mixtape, 2013.
Bron: Wikimedia
Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Funky_Stuff_mixtape.jpg.

Last but not least, there is also the amazing 1980s music that is featured throughout the four seasons. Not only has *Stranger Things* succeeded in making Kate Bush' *Running Up That Hill* and Metallica's *Master of Puppets* trending after Season 4, but the music used is also largely historically accurate. The eighties were a decade built on music, and *Stranger Things* embodies this iconic decade perfectly. From the songs of David Bowie and Duran Duran to the theme song of *The NeverEnding Story*, the soundtrack is flawlessly executed. Not to mention, every episode begins with a synth score. That's not to say the entire decade was taken up with a John Carpenter audio aesthetic, but it does set the tone perfectly for the 80s audio medium.

However, the music team also made some mistakes. While mixtapes were definitely a thing in the 1980s, *Stranger Things* seems to view them with rose-colored glasses, as the frequency with which they appear completely ignores the popularity of radio at the time. Jonathan also puts The Smiths on one of his mixtapes, a full year before they ever released an album.

Some fans and critics also comment on the unrealistic plot of Season 3. Their argument is that the large presence of Soviet soldiers and scientists in a small

town in Indiana isn't exactly historically accurate. And let's face it, of course that's not entirely plausible. To this I say, however, that if you don't take issue with the presence of Demogorgons and Vecna, some historically inaccurate Russian presence should be fine as well. Unlike the clothes or props, the Russian plotline would have never happened in real life. There was certainly no research into the Upside Down in the eighties.

It's safe to say that *Stranger Things* isn't entirely historically accurate, but in a series where odd occurrences seem to set the tone, it's strangely fitting. It's important to remember that *Stranger Things* is a work of fiction and is not meant to be a historical or documentary representation of the 1980s. While the show includes many references to the pop culture, fashion, and technology of the time, it also takes some creative liberties in order to tell its story. So, with that in mind, all we can do is hope that the team takes another creative liberty and Vecna shows up in a historically accurate double denim outfit with shoulder pads and a chunky belt next season.

Fabienne van Wijngaarden is tweedejaars student geschiedenis. Ze volgt de specialisatie 'Globalisering en wereldorde' en vervult de rol van hoofdredacteur binnen de Aanzet.

ARTIKEL

Afb. 1: 'Fête de la Raison' in de Parijse Notre Dame, 10 november 1793 (Decadi 20 Brumaire, jaar 2 volgens de republikeinse kalender). Bron: Wikimedia Commons, <http://bit.ly/3x1Rethy>.

De ontkerstening tijdens de Franse Revolutie: de marxistische en politieke interpretatie van de campagne die een einde moest maken aan het christelijke geloof

Boris Wesseldijk

At the dawn of the French Revolution, it would have been unthinkable to replace the Christian faith. During a period of turmoil and radical resistance against noblemen and clergy, the philosophy was introduced to create a French society without Catholicism. This article shows the Marxist and political interpretation (given by Theda Skocpol) on the moving process of dechristianization. The conclusion contains the opposite perceptions on the series of events, and the results of this revolutionary phenomenon will be treated. France today, after all, has ended catholic domination in its state structure. What were the causes for these impetuous affairs?

Inleiding

De katholieke kerk heeft een sterke invloed gehad op de cultuur in grote delen van Europa. Dit is te zien in een

land zoals Frankrijk door feestdagen, communies, gebruiken bij huwelijken en begrafenissen en de vele kerken. Tijdens de Franse Revolutie (1789-1799) werd er hevig aan de katholieke godsdienst getornd. De ontkersteningcampagne die zich tussen 1793 en 1794 afspeelde, bedreigde in feite het bestaan van het gehele christendom in Frankrijk. Dit artikel belicht de marxistische en politieke interpretaties van deze gebeurtenis. Grof genomen was de marxistische blik in de periode 1910-1970 dominant. Vanaf de jaren 1980 kwam hier verandering in, toen de Amerikaanse sociologe en politicologe Theda Skocpol een politieke kijk op sociale revoluties toevoegde aan het historiografische debat. Na een inleiding over wat de ontkerstening eigenlijk inhoudt, zullen beide interpretaties in een debatvorm aan bod komen.

De ontkerstening en haar interpretaties

In de Parijse kathedraal *La Notre Dame* gaf een groep ontkersteningssaanhangers op 10 november 1793 een 'festival van ratio' voor de filosofie ('à la philosophie') en ter ere van de godin van de vrijheid, ter vervanging van de christelijke leer en God.¹ Deze antichristelijke viering was een voorbode voor hardere acties tegen de katholieke kerk. Twee weken later werden alle kerken in Parijs gesloten, en in de nasleep van deze gebeurtenissen werd resterend kerkelijk bezit geconfisqueerd (vanaf 1789 was er al veel onteigend). De Nationale Conventie, het Franse parlement van toen, speelde hierin een actieve rol. Zij bestrafte de moordenaars die christenen op brandstapels gooiden niet, werkte mee aan het organiseren van festivals van ratio door heel Frankrijk en verbouwde kerken tot 'tempels van waarheid'. Hier werden atheïstische speeches voorgedragen die burgers centraal stelden.² 'Het uitbannen van het katholieke geloof uit Frankrijk zou een gelukkig lot voor Frankrijk kunnen zijn,' schreef de verlichte krant *Révolutions de Paris* al in februari 1792, 'Revolutie moet geen ander geloof hebben anders dan in de waarden van vrijheid, gelijkheid en waarheid'.³

Als eerste werd in 1792 de 'republikeinse' kalender (ingesteld door volksvertegenwoordigers die streefden naar een Frankrijk zonder monarchie) in gebruik genomen ter vervanging van de christelijke jaartelling. Ontkersteningssaanhangers gingen elkaar daarna aanspreken met de titels 'tu' en 'citoyen' in plaats van 'vous' en

¹ L. Hunt en J.R. Censer, *The French Revolution and Napoleon. Crucible of the Modern World* (Londen; New York 2017), 102.

² Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 102.

³ Ibidem, 101.

'monsieur', om verwijzingen naar de middeleeuwse feodale verhoudingen te ontlopen. De revolutionaire overheid moedigde gemeenten aan hun naam te veranderen als deze verwezen naar de Bijbel, de monarchie of 'ander bijgeloof' (alles wat niet met verlichte ideeën te maken had).⁴ Duizenden steden en dorpen kregen daadwerkelijk nieuwe namen: zo werd Saint-Raphaël voortaan aangeduid als Baraston en Saint-Tropez veranderde in Héraclée.

De civiele religie was een soort imitatie van het christelijke geloof en moest dienen als zijn vervanger

Dit soort fenomenen wordt door de historici Lynn Hunt en Jack R. Censer beschouwd als onderdeel van een 'culturele revolutie'. Verlichtingshistoricus Jonathan Israel spreekt eerder van 'debaptisation'.⁵ In dit artikel zal echter voor alle antichristelijke maatregelen vanaf deze zin 'ontkerstening' worden gebruikt. Dit houdt in dat er pogingen werden ondernomen om het christendom uit te wissen door wetgeving of door geweld, wat zich afspeelde tussen september 1793 en september 1794.⁶

Het christendom als beschermheer van onrecht

Het is februari 1794. In de plaatsen Auxerre en Sens, 150 kilometer ten zuidoosten van Parijs, schilderen

⁴ Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 102.

⁵ J. Israel, *Revolutionary Ideas: An Intellectual History of the French Revolution from the Rights of Man to Robespierre* (Oxford 2014), 493.

⁶ C.A. Gliozzo, 'The Philosophes and Religion: Intellectual Origins of the Dechristianization Movement in the French Revolution', *Church History* 40:3 (1971) 273-283, aldaar 273.

'apostelen van ratio' het christendom in pamfletten af als een aanvulling op 'de adellijke tirannie'.⁷ De apostelen pleiten voor het scheppen van nieuwe krachten die de mens zouden laten inzien welke rechten en machten hem in staat stelden om de ketenen die hem gevangen hielden te breken.⁸

Volgens Marx verenigden politieke organisaties zich in een klasse, de bourgeoisie, en zij zouden een revolutionaire transformatie nastreven

Historicus Norman Ravitch stelt: 'The murderers of priests and nuns, the desecrators of churches and cemeteries, and the inventors of new cults and new festivals cannot have been created overnight. They were necessarily long in the making'.⁹ De Franse Revolutie kende een lange voorgeschiedenis waarbij de staat met financiële problemen kampte en zijn opbrengsten dankte aan de onderdrukking van het volk. Dure oorlogen, gefinancierd door belastingen, dienden alleen om het prestige van de Franse koning Lodewijk XVI op te vijzelen en er werden maatregelen genomen zonder de wensen van burgers aan te horen.¹⁰ Het adellijk gezag onder leiding van Lodewijk maakte de wetten, het had immers zijn legitieme macht van een almachtige God gekregen.¹¹ De kerk

⁷ Israel, *Revolutionary Ideas*, 490-491.

⁸ Ibid., 491.

⁹ N. Ravitch, *The Catholic Church and the French Nation 1589-1989* (Londen; New York 1990) 54.

¹⁰ K. Marx en F. Engels, *The Communist Manifesto*, vert. S. Moore (Londen 2002) 235.

¹¹ Ravitch, *The Catholic Church and the French Nation*, 52.

maakte misbruik van deze christelijke rechtvaardiging van de staatsmacht, die de feodale verhoudingen tussen adel en burgers in stand hield. De aanhangers van de ontkerstening zouden het christelijke instituut op deze manier als onlosmakelijk verbonden zien met de adel.¹²

Volgens Karl Marx waren ontkersteningssaanhangers ondergeschikt aan een bepaald einddoel en hadden zij zelf geen invloed op het verloop van de geschiedenis. De politieke organisaties waarin zij zich verenigden, waren volgens Marx eerder een klasse te noemen.¹³ Deze klasse was de 'bourgeoisie' en zou een revolutionaire transformatie nastreven.¹⁴ De klassenstrijd manifesteerde zich in Frankrijk in een opstand tegen de standenmaatschappij en mondde op religieus vlak uit in de constitutionele kerk van juli 1790. Dit betekende hoofdzakelijk dat het volk bisschoppen koos en dat priesters een eed van trouw moesten zweren aan de revolutie. Dit getuigde van een staatsmacht die de kerk haar autonomie ontnam.¹⁵ Marx erkent hiermee dat de bourgeoisie in de Franse Revolutie de feodale verhoudingen grotendeels wist af te schaffen.¹⁶ De ontkerstening kan als een onderdeel worden gezien van de gewraakte rechten van adel en geestelijkheid.

Volgens de socialistische schrijver Jean Jaurès, die in 1915 in een essay de

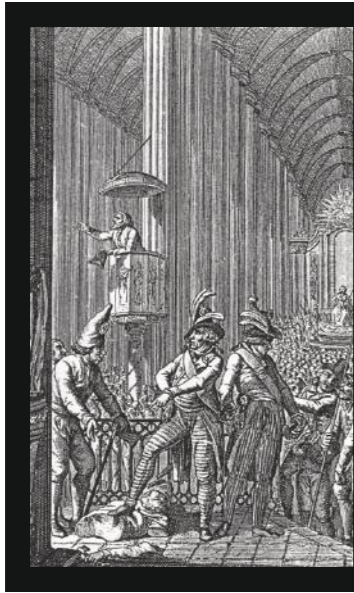
¹² Ibid., 52.

¹³ T. Skocpol, *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia and China* (Cambridge 2015) 15.

¹⁴ Skocpol, *States and Social Revolutions*, 8.

¹⁵ Ravitch, *The Catholic Church and the French Nation*, 53.

¹⁶ Marx en Engels, *The Communist Manifesto*, 226-227.

Afb. 2: De kathedraal van Straatsburg wordt een tempel van rede, 1794. Bron: Wikimedia Commons, <https://bit.ly/3zpMeHo>.

marxistische interpretatie van de Franse Revolutie fel verdedigde, was het de intentie van het volk om de 'ideologische slavernij' te verbreken.¹⁷ Priesters moesten volgens hem opbiechten dat ze het volk hadden misleid door de religieuze, christelijke leugen. Volgens Jaurès had de geestelijkheid gefaald in het voorkomen van het onbehagen onder de Franse bevolking. Hierdoor zouden de *Hébertistes*, volgelingen van de prominente ontkersteningaanhanger Jacques-René Hébert, de revolutie hebben gedomineerd.¹⁸ De ontkerstening mislukte volgens Jaurès doordat Hébert niet voldoende bereik had om goed naar het volk te kunnen communiceren wat de kwalijke rol was van het christelijke geloof, de beschermheer van de ideologische slavernij.¹⁹

¹⁷ J. Jaurès, *A Socialist History of the French Revolution*, vert. M. Abidor (Londen 2015) 198.

¹⁸ Jaurès, *A Socialist History*, 200.

¹⁹ Ibid.

Kanttekeningen op de marxistische interpretatie

De aanhangers van de ontkerstening worden bij de marxistische interpretatie gemakshalve gegeneraliseerd. Daarmee wordt de aanname gemaakt dat zij georganiseerd en zelfbewust waren. De revolutionaire politieke actoren waren echter van diverse origine: Anacharsis Cloots, die het ancien régime 'een juk van vervolging' noemde, was een aristocraat, terwijl volksvertegenwoordigers van de Nationale Conventie (*députés*) als Jacques-René Hébert en Pierre-Gaspard Chaumette golden als welgestelde burgers.²⁰ Van één ondergeschikte, homogene klasse kan dus niet worden gesproken. Het grootste deel van de bourgeoisie nam bovendien afstand van de *philosophie*; zij bleven trouw aan het christelijke geloof en verafschuwden de gepoogde culturomslag.²¹

In de lagere sociale klassen waren mensen vaak analfabeet, vooral in de rurale gebieden. De plaatselijke katholieke pater hielp hen door het overbrengen van nieuws uit Parijs of van andere overheidsautoriteiten. Zodoende maakten geestelijken zich geliefd onder de bevolking.²² Volgens de politieke interpretatie is de schakel die de geestelijken vervulden belangrijk bij de relatie tussen de staat en lagere sociale klassen. Deze is volgens Theda Skocpol net zo belangrijk als de relatie tussen alle sociale klassen.²³

Op kerstavond 1792, dus nog vóór de ontkerstening begon, verbood de

²⁰ Israel, *Revolutionary Ideas*, 483; Gliozzo, 'The Philosophes and Religion', 273.

²¹ Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 103.

²² Ibid., 103.

²³ Skocpol, *States and Social Revolutions*, 31.

Commune van Parijs burgers om naar de kerkdienst te gaan. Dit leidde tot een woedende opstandige menigte. De kerkgangers hadden genoeg van de gewelddadige milities en eisten dat de doorgang hun op geen enkele wijze werd ontzegd.²⁴ Dit voorbeeld illustreert dat de burgerij veel waarde hechtte aan het christelijke geloof. Volgens de marxistische interpretatie waren de milities die geweld gebruikten in de meerderheid en hadden zij een brede steun van de bourgeoisie. De politieke interpretatie beargumenteert dat er een politiek gemotiveerde opstand woedde tegen feodale verhoudingen, maar dat de ontkerstening hier meer los van staat dan de marxistische interpretatie doet vermoeden. Een kleine, niet-representatieve, militante groepering zette zich af tegen het christendom en pleegde daarvoor georganiseerd geweld wat veel aandacht trok.²⁵ Het verzet in Auxerre in 1794 is niets meer dan een kleinschalige beweging die opdoemde in een provinciestadje en snel weer verdween.

Politieke structuren als uitgangspunt

In september 1793 gaf député Joseph Fouché in Nevers (centraal-Frankrijk) een speech tegen het christendom, dat volgens hem moest worden verbannen uit de publieke sfeer. Een 'mars tegen alle vormen van feodalisme en bijgeloof' moest het begin zijn van een civiele religie. Het weghalen van christelijke kruizen bij begraafplaatsen hoorde hier bijvoorbeeld bij. Ook het adagium 'Dood is een eeuwige slaap' moest gelden, wat inging tegen het christelijke geloof dat een ziel voor eeuwig voortleeft.²⁶ De atheïstische activist Pierre-Gaspard Chaumette, die zijn christelijke

²⁴ Israel, *Revolutionary Ideas*, 482.

²⁵ Ravitch, *The Catholic Church and the French Nation*, 54.

²⁶ Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 101.

voornam in hetzelfde jaar had veranderd naar Anaxagoras, vernoemd naar een Griekse filosoof, pikte deze toespraak van Fouché op.²⁷ Hij riep militante groeperingen in Parijs op om geweld niet te schuwen om hun gemeenschappelijke doel om een civiele religie, gebaseerd op moraliteit, in te voeren, te kunnen bereiken.²⁸ De beginselen van de civiele religie waren door Voltaire gemunt: 'houd van je medemens als van jezelf, doorleef broederschap, omdat het wederzijdse liefde en wederzijdse tolerantie inhoudt'.²⁹ Deze civiele religie was een soort imitatie van het christelijke geloof en moest dienen als zijn vervanger.³⁰

Volgens Theda Skocpol is de relatie tussen de staat en sociale klassen net zo belangrijk als de relatie tussen alle sociale klassen

Een ruime intellectuele laag van de Franse bevolking deelde deze filosofische rechtvaardiging van de ontkerstening in deze tijd. Theda Skocpol vindt echter de nadruk op één klasse niet toereikend voor een compleet beeld. Zij wil meer gewicht toekennen aan politieke organisaties en hun beschikbare middelen om de strijd voor de staatsmacht aan te gaan. Het ancien régime kon dus ook ten onder worden gebracht door deze 'filosofische storm', veroorzaakt door bijvoorbeeld Fouché, Hébert, Chaumette en Cloots.³¹

²⁷ Ibid., 102.

²⁸ Ibid., 101.

²⁹ Gliozzo, 'The Philosophes and Religion', 276.

³⁰ M. Burleigh, *Earthly Powers: Religion and Politics in Europe from the Enlightenment to the Great War* (New York 2006) 45.

³¹ Israel, *Revolutionary Ideas*, 483.

Afb. 3: Op 8 juni 1794 werd een feest gehouden ter ere van de cult der superieure wezen (plaats onbekend). Bron: Wikimedia Commons, <https://bit.ly/3ztTngE>.

Factoren die de Franse Revolutie vormden, kwamen voort uit veranderingen in de structuren van klassen, maar ook door de verandering van politiek-culturele structuren.³²

De Franse Revolutie was al vanaf 1789 aan de gang, maar dreigde volgens de ontkersteningaanhangers te mislukken. Vandaar dat militante groeperingen overgingen op georganiseerd geweld om de universele moraliteit en twee civiele culten (de cult der rede en de cult der superieure wezen) aan het Franse volk op te dringen.³³ De acties van de ontkersteningaanhangers waren eerder uit op het destabiliseren van het ancien régime en moeten op deze manier bestudeerd worden.³⁴ De kerk als instituut moest een nieuwe rol krijgen in de Franse samenleving.³⁵ Skocpol zegt: 'Social revolutions, moreover, have

changed state structures as much or more as they have changed class relations, societal values, and social institutions'.³⁶

De verhouding tussen de klassen en hun relatie met de politieke macht was onderhevig aan een veranderend sociaal proces. Schrijver en ontkersteningaanhanger Nicolas de Bonneville geloofde bijvoorbeeld dat het christelijke geloof niet strookte met de principes van het Franse patriottisme. Het laatste stond namelijk voor een samenleving van burgers die zich herkenden in een gelijkgestemde afkomst, en niet in een gedeelde geloofsovertuiging.³⁷ Pierre-Gaspard 'Anaxagoras' Chaumette vond dat de tijd was aangebroken waarin filosofen en denkers meer invloed moesten krijgen op het landsbestuur en antichristelijke maatregelen moesten instellen.³⁸ Maximilien de Robespierre, filosoof en verantwoordelijk voor circa 40.000 veroordeelden tot de guillotine die als

³² Skocpol, *States and Social Revolutions*, 29.

³³ Israel, *Revolutionary Ideas*, 484.

³⁴ P. Chopelin, 'Seriality and cartography in the religious history of the French Revolution. The contribution of Michel Vovelle to the study of dechristianization of the Year II', *Annales Historiques de la Révolution Française* 404:2 (2021) 53-71, aldaar 57.

³⁵ Gliozzo, 'The Philosophes and Religion', 276.

³⁶ Skocpol, *States and Social Revolutions*, 29.

³⁷ Ravitch, *The Catholic Church and the French Nation*, 55.

³⁸ Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 101.

Afb. 4: 'Het volk van Frankrijk erkent het superieure wezen en de onsterfelijkheid van de ziel'. Bron: Bibliothèque nationale de France, département Estampes et photographie, <https://bit.ly/3Krkvt8>.

'verrader van de revolutie' werden aangemerkt, zag de aanhangers van de ontkerstening juist als wrede katalysator voor georganiseerd geweld. Hij vreesde een georkestreerde contrarevolutie door 'atheïstische aristocraten' en hun 'wil de revolutie te verzwakken'.³⁹ Daarom wilde Robespierre dat Frankrijk haar christelijke geloof behield.

Kanttekeningen bij de politieke interpretatie

Er kan tegenin worden gebracht dat de mate van ongelijkheid en onbehagen in de Franse samenleving onvoldoende wordt erkend door de politieke interpretatie. Het motief van de actoren is ingebed in vaststaande sociale structuren, waar zij zelf nauwelijks invloed op hebben. Zoals historicus Eric Hobsbawm stelt: 'theories which overstress the voluntarist or subjective elements in revolution, are to be treated with caution'.⁴⁰ Een sociale revolutie,

zoals de Franse, moet worden bestudeerd op de verhoudingen tussen de verschillende sociale actoren. De politieke actoren moeten enkel worden gezien als representanten van die sociale machten. Dit debat gaat dus over de mate van zelfbeschikking bij actoren, of zij op zichzelf staande autonome actoren zijn, of eerder pionnen die afhankelijk zijn van internationale en sociale structuren. Skocpol erkent de internationale structuren waaruit relaties voortkomen, want de sociale structuren in een samenleving worden er immers door gevormd. Zij heeft getracht hier de individuele politieke actor een meer centrale rol te geven. Dit komt doordat de eerst zo dominante marxistische interpretatie de vrije wil van het individu niet erkent.

Dit gebrek resoneert met de invloed van het christelijke geloof en de katholieke kerk op de Franse samenleving. Middels *confraternités* (katholieke broedergemeenschappen) werd het individu nauw verbonden aan de gemeenschap.⁴¹ De strenge hiërarchie zorgde echter voor veel lonten in het kruitvat.⁴² Door de afkeer van deze sociale stratificatie, die binnen de *confraternités* aanwezig was, wilde de

³⁹ Israel, *Revolutionary Ideas*, 491; Burleigh, *Earthly Powers*, 87.

⁴⁰ Skocpol, *States and Social Revolutions*, 18.

ondergeschikte klasse niets meer met de kerk én haar geloof te maken hebben. De katholieke kerk wordt gezien als “[the] essential unifying principle of social order and monarchical political systems”.⁴³ Het volk moest spiritueel bevrijd worden omdat de kerk samenspeelde met een onrechtvaardige staatsmacht. Volgens de marxistische interpretatie was de staat een organisatie die primair dwang hanteerde en, middels een consensus van christelijke waarden, feodale macht rechtvaardigde.⁴⁴ Weliswaar was de ontkerstening niet een geslaagde exercitie om een volledig gelijke samenleving te bereiken, maar deze campagne was wel een voorbode voor de afkeer van het christendom in de negentiende eeuw.⁴⁵

Conclusie

De twee besproken interpretaties kennen een aantal fundamentele verschillen. Het eerste verschil is de benadering van de geschiedenis op zich, ofwel de geschiedfilosofie. Marx gaat uit van de mens als politieke actor die onderhevig is aan de grillen van sociale en internationaal vaststaande structuren. Deze verschuiving ontaardt onvermijdelijk in een klassenstrijd, waar enkel wordt gekeken naar de verhouding tussen de verschillende klassen. De politieke interpretatie ziet juist een sleutelrol voor de politieke organisaties die invloed hadden op culturele tradities en sociale structuren. Deze actoren

maakten autonoom beslissingen op basis van intuïtie, nut en belangen. De verklaring voor geweld ten tijde van de ontkerstening bijvoorbeeld, is een logische stap van mededingers naar macht die hun revolutie verloren zagen gaan. De marxistische interpretatie zoekt de verklaring bij de eeuwenoude onderdrukking van ondergeschikte klassen door adel en geestelijkheid.

De rol van het christendom is een volgend discussiepunt. De marxistische interpretatie voorziet deze als een ultiem staatsrechtelijke rol. Het christelijke geloof legitimeerde, met de Bijbel in de hand, een hiërarchie die door geboorte bepaald zou zijn. Aan de andere kant betekende die dominante rol van het christendom niet dat de culturele aspecten gepolitiseerd werden, maar enkel geëxploiteerd, waarbij bijvoorbeeld priesters tot niet-autonome politieke actoren kunnen worden gerekend. Hier kan de kritiek op worden gegeven dat er een enorme aanhang bleef voor het christelijke geloof in de nasleep van de ontkerstening. Dit was immers ook de reden dat Napoleon Bonaparte veel politieke maatregelen van de ontkerstening terugdraaide. Eerst gebeurde dat met de atheïstische feestdagen, vervolgens kwam er een verzoening met de katholieken door het Concordaat met de paus en tot slot werd de republikeinse kalender tot het verleden gerekend.⁴⁶

Hier kan weer op worden aangetekend dat er wel degelijk een terugval was in het christelijke geloof als absolute waarheid. De christelijke dogma's zoals seks buiten het huwelijk en het verbod op anticonceptiemiddelen werden steeds minder nauwkeurig opgevolgd door de bevolking.⁴⁷ Confraternités verloren

massaal leden, het aantal communies en vormsels daalde duidelijk en de katholieke kerk, eens een gerenommeerde autoriteit in de samenleving, verkreeg na de revolutie niet meer haar politieke status van enig juiste geloof.⁴⁸ Overtuigd van nieuwe ideeën zoals vrijheid en gelijkheid stevende de nieuwe samenleving de dunne lijn van religieuze conformiteit voorbij.

Kortom, veranderende sociale en culturele structuren waren onverenigbaar geworden met dogmatisch katholicisme.⁴⁹ De revolutie heeft echter de problemen van onderdrukking door de hogere religieuze macht niet opgelost. Immers, de waarden van het christelijke geloof spelen nog altijd een grote rol in de moderne natiestaat bij het toekennen of weigeren van civiele en/of politieke rechten.⁵⁰ En zo is de uitspraak van Jean Jaurès nog steeds geldig omtrent sociale en culturele veranderingen: 'It isn't possible to do it without the spirit in order to liberate the spirit'.⁵¹

Boris Wesseldijk is a second year History student and he follows the specialization 'Political Conflict in Modern Europe'. His main interest is ideological history and the practical results in bureaucratic bodies of government. This is also the reason why Boris is currently doing the minor Public Administration (B&O).

⁴¹ K.P. Luria, 'Catholicism' in: P.N. Stearns, *Culture & Popular Culture/Modern Recreation & Leisure/Religion/Education & Literacy/Everyday Life; Encyclopedia of European Social History* 5:1 (2001) 287-300, aldaar 287.

⁴² Luria, 'Catholicism', 289.

⁴³ Chopelin, 'Seriality and cartography in the religious history of the French Revolution', 53.

⁴⁴ Skocpol, *States and Social Revolutions*, 26.

⁴⁵ Jaurès, *A Socialist History of the French Revolution*, 197.

⁴⁶ Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 154.

⁴⁷ Luria, 'Catholicism', 292.

⁴⁸ Hunt en Censer, *The French Revolution and Napoleon*, 155.

⁴⁹ Luria, 'Catholicism', 292.

⁵⁰ Ravitch, *The Catholic Church and the French Nation*, 52.

⁵¹ Jaurès, *A Socialist History of the French Revolution*, 202.

Wessel Pil - "Het leukste is als je leerlingen enthousiast kan krijgen over geschiedenis"

Anna Haima en Doris van Wijk

Wessel Pil loopt rustig de trappen op van de middelbare school waar hij werkt. We komen terecht in de docentenkamer, waar een gezellige sfeer hangt. Voordat het interview begint, maakt de docent nog even een kopje thee. 'Mensen zeiden vroeger al tegen mij: "O, jij wordt later docent!", maar dat wilde ik toen echt niet.' Wessel vertelt het lachend. Nu werkt hij al zeventien jaar lang op het Montessori Lyceum Rotterdam als geschiedenisdocent.

Carrièrekeuze

In 2000 is Wessel begonnen als geschiedenisstudent in Amsterdam. Met een master in de Gouden Eeuw is hij vooral geïnteresseerd in de vroegmoderne en moderne geschiedenis. 'Het leuke aan mijn master was dat deze interdisciplinair was. Je kreeg niet alleen de geschiedenis van de Gouden Eeuw, maar ook de literatuur en de schilderkunst. Ik genoot ervan om samen met de kunstgeschiedenisstudenten weer tot hele nieuwe inzichten te komen.' Voor de andere tijdvakken hoef je deze

geschiedenisdocent niet wakker te maken: 'De middeleeuwen en de klassieke oudheid interesseren mij niet zoveel. Ik zou ook niet naar Griekenland gaan.'

Het afstudeerproject van Wessel ging over de VOC op Sri Lanka, Ceylon genoemd in de zeventiende eeuw. Hij besloot om geen promotieonderzoek te doen. 'Ik was er zelf niet zeker van of ik nog vier jaar lang in de archieven wilde zitten. Eigenlijk wilde ik iets doen waarmee ik tussen de mensen zat en meedeed aan de maatschappij. Na mijn afstuderen gaf ik ook regelmatig training bij hockeyclubs en dat vond ik erg leuk. Toen heb ik besloten om de lerarenopleiding te doen.'

Zo bewandelde Wessel het pad dat van menig geschiedenisstudent verwacht wordt. Op verjaardagen is dan ook de standaardvraag, wanneer je vertelt dat je geschiedenis studeert, word je docent? Voor Wessel was zijn carrièrekeuze wel een verrassing. 'Dat ik geschiedenis ging studeren, wist ik al vanaf de brugklas. Maar wat ik er mee zou gaan

doen, was echt een compleet mysterie. Ik besteedde hier ook helemaal geen aandacht aan. Ik woonde in Delft, met allemaal studenten van de technische universiteit in huis. Kijk, zij snapten er sowieso de ballen van wat ik deed, en wat zij deden, interesseerde mij ook niets.'

Vrijheid en diversiteit

Docent zijn is zeker anders dan op een suf kantoor rapporten invullen, vertelt Wessel. Het is een combinatie van lesgeven en opvoeden. 'Elke dag is weer heel divers, maar ik ben wel een docent die veel vertelt en uitlegt. Dan maken de leerlingen wat opdrachten en soms kijken we filmpjes. In een lokaal ben jij degene die bepaalt wat er gebeurt, dus je hebt veel vrijheid. Verder is het in de pauzes altijd gezellig met mijn collega's. Je vormt echt een sterke band met je mededocenten. Toch ben je wel moe als je van half negen tot drie aan het lesgeven bent, dan ben ik echt uitgepraat.' Lesgeven is niet altijd even makkelijk, vooral aan het begin van je carrière. 'Je moet leren om voor de klas te staan en jouw stijl daarin te vinden. Wat wil je de kinderen leren en hoe ga je dat doen? Dat is zeker even zoeken in het begin, in de hectiek van zo'n klas.' Volgens Wessel duurt dit wel een aantal jaar, maar uiteindelijk zal het lesgeven routine worden.

Het leuke aan een baan als docent is dat je niet alleen maar les aan het geven bent, er komen ook excursies bij kijken 'Een van de gaafste dingen die ik gedaan heb, is dat ik elf jaar lang een werkweek heb georganiseerd over de Gouden Eeuw, samen met havo vier. Dit betekent dat we van maandag tot vrijdag door heel Nederland reisden, bijvoorbeeld naar Den Haag en Amsterdam, waar we dan verschillende activiteiten deden. Denk hierbij aan het Rijksmuseum of zeilen over het Markermeer met een groot zeilschip. Het leukste hieraan is als je leerlingen enthousiast krijgt over de geschiedenis en je ziet dat ze erdoor gegrepen worden.'

Onderbelichte onderwerpen

Zelf als je je hele middelbareschoolperiode geschiedenis zou krijgen, is de stof die je daadwerkelijk leert beperkt. Welke onderwerpen in de geschiedenis worden volgens Wessel te weinig uitgelicht? 'Zelf houd ik erg van Oost-Europese en voornamelijk Russische geschiedenis en daar gaat het weinig over. Dat vind ik jammer. Alle tijdperiodes van de geschiedenis worden behandeld, alhoewel het wel vooral Europese geschiedenis is. Elke school mag ook zelf onderwerpen kiezen om les over te geven, dus vertellen wij ook over het Midden-Oosten en China. Als dit niet zo was, zou je al die jaren op de middelbare school niks horen over China.'

Aanraders

De oud-leerlingen van Wessel zullen zich goed herinneren hoe hij vaak boeken meenam en daar uit voorlas. 'Ik lees inderdaad graag geschiedenisboeken. Een paar jaar geleden is er een interessant boek uitgekomen van Martin Bossenbroek, een Utrechtse hoogleraar. Dit boek ging over de boerenoorlog in Zuid-Afrika in 1902, een ontzettend boeiend onderwerp waar ik zelf nog weinig van wist. Hierdoor werd ik weer herinnerd aan hoeveel er nog valt te ontdekken.'

Ook heeft Wessel nog een aantal literaire aanbevelingen. 'Ik zou aan alle studenten de dunne boeken van Joseph Roth aanbevelen. De joodse Roth is geboren eind negentiende eeuw en woonde in wat nu West-Oekraïne is, maar toen nog het oosten van Oostenrijk-Hongarije. Hij heeft allemaal romans geschreven over de ondergang van de Oostenrijk-Hongaarse dubbelmonarchie. Maar hij was ook journalist en schreef over de opkomst van het fascisme. Dat zijn allemaal echt schitterende boeken. Machtig interessant figuur ook, hij was een zware alcoholist en stierf al op veertigjarige leeftijd omdat hij zichzelf helemaal kapot had gezopen. Ga ze lezen!'

Fig. 1: Alice Walker (2007). Source: Wikimedia Commons, <https://bit.ly/3Y11o2l>.

Floor Schuurmans

As I strolled the sunlit halls of the university library in the city center, my eyes glossed over hundreds of books; some small, some big, all of them itching to be read. I was looking for *The Color Purple* by Alice Walker, a book I had been wanting to read for ages. But something always held me back. I'm not quite sure what, but I think it might be the book's age – *The Color Purple* was first published in 1983, a full twenty years before I was born. Since we are celebrating the Aanzet's birth, also in 1982-1983, I finally went looking for a copy. When I found it, it turned out to be the twenty-fifth anniversary edition. The outside is, though a bit on the nose, a royal purple flecked with white. The pages are yellowed and the book smells like any good library book should. It has clearly been loved and loved well by many students before me. This love also shines through in the accolades the book has gotten over the years: the Pulitzer Prize and the American National Book Award, and it has also obtained an impressive 4.25 average rating on Goodreads. I was guaranteed to be in for an excellent read.

Life is brutal for young Black girls, and so is this book for its readers

The well-thumbed pages tell the stories of sisters Celie and Nettie, who live in rural Georgia at the beginning of the twentieth century. The first part of the book consists of Celie's letters to God ("You better not never tell nobody but God. It'd kill your mammy."¹), after which the story continues through letters from Celie and Nettie to each other.

From the very first page, it is clear that this will not be a cozy read. Life is brutal for young Black girls, and so is this book for its readers. The hits keep coming, even after you're already down. Trigger warnings for domestic and sexual abuse are very necessary. Other topics that Walker deals with, some more directly than others, are the treatment of African-Americans in the United States, the havoc European colonists wreak on

¹ Alice Walker, *The Color Purple* (London: Weidenfeld & Nicholson, 2007) 1.

Africa in the interbellum and the tricky relationship between African-Americans and Africans. Most importantly, however, are the topics of women, women's rights, and female relationships.

On to the story, without giving too much away. Celie and Nettie are separated at a young age, when Celie is married off to Mr -----. This last name is never revealed. For me, this strengthened the alienation both Celie and the reader feel. After marrying Mr -----, Celie is responsible for his household and his many children by his first wife. Nettie is left behind and eventually ends up in Africa as a missionary to the fictitious Olinka people. The contrast between these two lives could not be starker. Celie lives a small life, centered on her home. She has never even seen the ocean, while Nettie has crossed this wide expanse to move to Africa. The use of language is also a major difference between the sisters. Celie's letters are written how she would speak. Riddled with words not quite spelled correctly and some interesting sentence structures, it took some getting used to. I was initially a bit put off, but it is worth it to push through. Nettie's letters, on the other hand, are written in perfect English.

Two other women play a large role in this book. The first is Sofia, the wife of Celie's stepson. She stands her ground where many other women would or could not. The second is Shug Avery, Mr -----'s former lover. She's a singer, a free spirit and eventually becomes the person Celie loves most.

Ultimately, I would describe *The Color Purple* as an ode to female relationships. It doesn't matter whether these are romantic, platonic or familial. All three are found in this book. Sprinkled in are also some more philosophical debates about God and the form He takes. Finally, the tremendous personal growth these characters experience and the way their relationships develop, makes me look forward to getting older. The passing of time has so much to offer. Growing old is

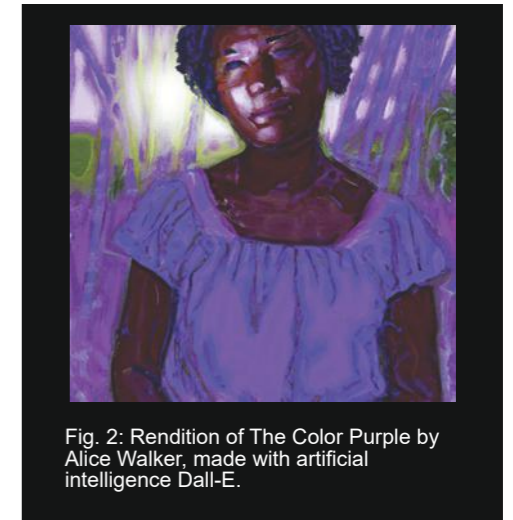

Fig. 2: Rendition of *The Color Purple* by Alice Walker, made with artificial intelligence Dall-E.

a privilege, is what I have taken away from this book.

Floor Schuurmans is a second year History student. She follows the specialization 'Challenges of Modern Society. Crises, Inequality and Sustainability'. She is also the head of editorial changes of the Aanzet.

Afb. 1: Charles en Diana brengen een bezoek aan Edmonton, Alberta, 1983. Bron: Provincial Archives of Alberta via Flickr, <https://bit.ly/3mm1Uzh>.

Het nieuwe seizoen van *The Crown* spant niet de kroon

Hanne Meulenbeld

Na veel ophef afgelopen jaren kwam er dan eindelijk een disclaimer bij het nieuwe seizoen van *The Crown*. Vanaf dan moest er vermeld worden dat de Netflix-serie 'fictie' was en geen documentaire; alles om het imago van het Koninklijk Huis van het Verenigd Koninkrijk te beschermen. De serie deed veel stof opwaaien: reacties van het koningshuis, de gebeurtenissen en de andere scenario's in de serie leken allemaal waargebeurd. Het meeste is echter louter giswerk. Niemand kan achterhalen hoe het verleden precies is verlopen. Het nieuwe seizoen van *The Crown* kwam twee maanden na het overlijden van koningin Elizabeth II uit. Al het drama in dit seizoen lag daardoor bij koningshuisliefhebbers extra gevoelig. De serie heeft alle kenmerken van heerlijk kijkvoer: de drama, de liefdesverhalen en het luxeleventje waarvan de kijker vaak alleen maar van kan dromen. Zo ook in het nieuwe seizoen van *The Crown*, dat zich afspeelt in de late jaren tachtig en de jaren negentig.

In het nieuwe seizoen van *The Crown* heeft het dramatische huwelijk van prins Charles en prinses Diana natuurlijk een hoofdrol. Het seizoen draait dan helaas ook voornamelijk om Diana Spencer. Hierdoor wordt de rest van de koninklijke familie, inclusief koningin Elizabeth, soms ver naar achter gedrukt. De Australische Elizabeth Debicki vertolkt de rol van Diana en hoe verder in het seizoen, hoe meer zij de rol eer aan doet. Het is echter jammer dat de schrijvers Diana te allen tijde als heilige engel hebben afgebeeld en Charles als de onaardige, kinderachtige en ongeduldige echtgenoot. Nu is dat ook niet zo gek, als je bedenkt hoe Charles in deze periode door de media werd afgebeeld. Na het schandaal waarin privégesprekken tussen hem en een oude vriendin, Camilla Parker Bowles, uitkwamen, ging toch iedereen wel een beetje twifelen of hij wel echt een goede troonopvolger zou zijn. Bij Charles, gespeeld door Dominic West, worden de agressie en het onbegrip over de situatie getoond, al is het moeilijk om medelijden te krijgen met hem door de botte manier waarop hij wordt afgebeeld. Ook wordt er jammer

genoeg het hele seizoen opgebouwd naar de dood van Diana, maar wordt deze bewaard voor het volgende seizoen.

De verhaallijn over de Russische Ipatiev-dynastie laat elk geschiedenisliehebbers hart wel een sprongetje overslaan.

Overigens wordt niet in de hele serie het ware staatshoofd vergeten. De schrijvers van de serie gaan mooi in op het zogenaamde 'Queen Victoria-syndroom', vernoemd naar de wijlen koningin Victoria die het contact met haar bevolking verloor en niet mee ging met haar tijd. Dit verschijnsel treedt ook op tijdens de regeringsperiode van Elizabeth II. Het koningshuis verliest de connectie met de bevolking, Charles staat eindeloos in de coulissen te wachten tot hij de Kroon over mag nemen en elke vorm van modernisatie die hij probeert door te voeren wordt in de kiem gesmoord door de zijn moeder, de koningin. De discussies die gevoerd worden door onder andere Elizabeth en Charles zijn in de serie waarschijnlijk veel smeugiger gemaakt dan in het echte leven, maar hierdoor is het wel lekker makkelijk weggijken. Koningin Elizabeth komt eigenlijk alleen hier sterk naar voren. In de rest van het seizoen zie je haar toekijken terwijl de huwelijken van haar kinderen stuk voor stuk uiteenvallen.

Ook worden er mooie verbanden gelegd met de politieke en de maatschappelijke mening over het koningshuis ten tijde van al deze gebeurtenissen. De nieuwe premier John Major, vertolkt door Jonny Lee Miller, heeft voornamelijk in de eerste afleveringen een grote rol en speelt de rol dan ook feilloos. Opnieuw is het jammer dat dit alles wordt overschaduwd door de heisa rondom Charles en Diana.

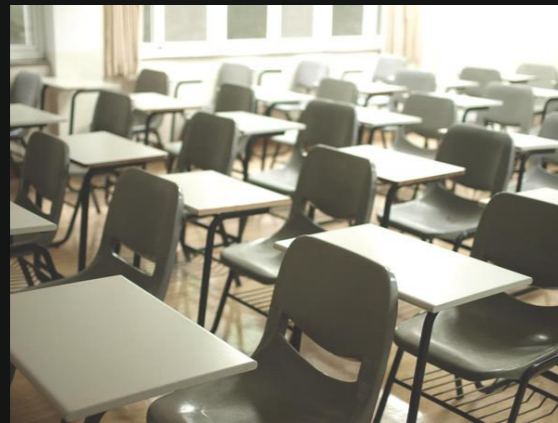
Door alle drama's van Charles, Diana en Camilla wordt er een peiling gedaan of het Britse volk de verouderde monarchie nog wel ziet zitten. Wat blijkt? Het Britse

volk vindt het koningshuis maar poespas. Dit wordt perfect vertolkt volgens de publieke opinie; de stress van het koningshuis, het publieke debat over hoeveel geld het koningshuis kost maar ook de roddels over de troonopvolger worden allemaal belicht tijdens deze aflevering.

Voor geschiedenisliehebbers is er een verhaallijn door het seizoen heen die niet alleen over het mislukte huwelijk van Charles en *Lady Di* gaat. De aflevering waarin de Russische Ipatiev-dynastie centraal staat, is echt oud en typisch *The Crown* en laat het hart van elk historicus-in-de-dop wel een sprongetje overslaan. De aflevering laat zien hoe koning Philip DNA afstaat. Aan zijn moeders kant stamt hij namelijk ver af van de Russische elite. Met behulp van zijn DNA kon er geconcludeerd worden dat de stoffelijke resten gevonden in Rusland ook echt van tsaar Nicolaas II en zijn familie waren. Er wordt schitterend getoond dat Philip een enorme tweestrijd beleeft: terug naar zijn Russisch-orthodoxe roots of blijven bij het katholieke geloof van zijn vrouw?

Kortom, het nieuwe seizoen van *The Crown* voldoet aan alle eisen voor gemakkelijke kost. Helaas worden de andere historische verhaallijnen enorm overschaduwd doordat het drama rondom Charles en Diana veel aandacht opeist en erg wordt aangedikt. Hierdoor komen de kleine en goede details amper naar voren en is dit seizoen zeker niet beter dan zijn voorgangers.

Hanne Meulenbeld is an editor for the Aanzet this year. She is currently in her first year of the History Bachelor's degree. By the way, this is not her first degree; before this, she studied to become a history teacher. She is interested in women's history and political history.

The Breakfast Club ligt tegenwoordig zwaar op de maag

Afb. 1: Typisch Amerikaanse schooltafels en -stoelen. Bron: Mche Lee via Unsplash, <https://bit.ly/3Mv8luu>.

Anne Habes

De iconische *coming-of-age* film van de jaren tachtig, *The Breakfast Club*, kan in het huidige tijdperk van antihokjesdenken zowel als relevant en als schadelijk gezien worden. *The Breakfast Club* is een film van John Hughes waarin vijf compleet verschillende tieners hun zaterdag op school moeten doorbrengen omdat ze detentie hebben. Elk van deze tieners vertegenwoordigt een duidelijk stereotype dat ook vandaag nog relevant is. Ze krijgen de opdracht van de adjunct-directeur om een essay te schrijven over de vraag: 'Who you think you are?', wat direct de kern van de film aankaart. De vijf tieners brengen gezamenlijk negen lange uren door en in deze tijd wordt duidelijk dat de stereotypen die zij vertegenwoordigen ondanks hun verschillen ook overeenkomsten hebben en dat de personages meer diepgang hebben dan verwacht. Ondanks deze openbaring kiest de film wel voor een uitgangspunt dat stereotypen omarmt en aandikt, wat begrijpelijk is gezien het plot, maar ook een enigszins dramatisch en onrealistisch beeld schetst.

The Breakfast Club introduceert dus vijf tieners die een stereotype vertegenwoordigen. Zoals de voice-over zegt: "You see us as you want to see us, in the simplest terms, the most convenient definitions. You see us as a brain, an athlete, a basket case, a princess and a criminal." Deze stereotypen worden vertolkt op een weinig originele manier en de personages hebben nauwelijks verrassende eigenschappen. Dit is teleurstellend aangezien de film het idee verkoopt dat de personages meer zijn dan de adjunct-directeur van hen verwacht. De hokjes waarin hij hen plaatst (te kortzichtig, volgens de film) worden eigenlijk alleen maar bevestigd. Dit is een gemiste kans om de stereotypen af te breken en laat het lijken alsof het eigenlijk onmogelijk is om niet tot een van de hokjes te behoren.

The Breakfast Club heeft zichzelf dankzij zijn gemakkelijke karakter in het rijtje *eighties* klassiekers weten te worstelen en nu hij zich daar eenmaal bevindt, lijkt het ondenkbaar te twifelen aan de juistheid van deze positie. Ondanks dat de film al uitkwam in 1985 en de toenmalige generatie tieners de film

geweldig vond, lijkt hij ook voor huidige generaties aantrekkingskracht te hebben. Als een van de eerste films die de puberteit en het worstelen van pubers met hun weg naar volwassenheid tastbaar maakte, heeft de film een bevestigend effect op tieners. De lastige overgang van tiener naar volwassene wordt verbeeld en dat maakt dat tieners zich gezien voelen. Deze worsteling heeft *The Breakfast Club* goed weten te vangen door de relaties tussen de tieners en volwassenen in de film onder de aandacht te brengen. Hoewel de film afstevent op zelfacceptatie en het vinden van overeenkomsten tussen verschillende mensen, schetst hij wel het beeld dat er enkel stereotypen zijn waarin je jezelf zou kunnen verplaatsen. Dit is waarom sommige critici vinden dat de film meer schade aanbrengt dan hij goedgeeft.

Hoewel hij bestempeld is tot klassieker, maakt dat niet dat de film geheel probleemloos is

The Breakfast Club is ongetwijfeld een tijdloze *coming-of-age* klassieker, maar hoewel hij bestempeld is tot klassieker, maakt dat niet dat de film geheel probleemloos is. De stereotypen zijn enorm gedramatiseerd en schetsen een vertekend beeld over hoe mensen in te delen zijn in hokjes. Aan de andere kant geeft de film wel de lastige periode van de vormende jaren van tieners duidelijk weer en is het voor tieners makkelijk om zich te identificeren met de personages. De film is grappig en uitdagend, waardoor hij toegankelijk is voor het juiste publiek. Voor dit publiek is de film dus, hoewel een stapje terug in de tijd en in het huidige klimaat van antihokjesdenkers enigszins ongepast, zeker een prima keuze voor een gedachteloze filmmarathon.

Anne Habes begon in 2021 met haar bachelor geschiedenis. Ze is nu een tweedejaars die zich focust op culturele geschiedenis. Anne is geïnteresseerd in erfgoed en hoe een object voor verschillende partijen verschillende betekenissen kan hebben.

